

Zdzisław Jan Zasada

Geneza i dzieje kultu świętego Floriana w Polsce

The origin and history of the cult of St. Florian in Poland

Streszczenie: Kult świętych znany jest w Kościele od pierwszych wieków chrześcijaństwa. Na początku oddawano cześć męczennikom, którzy poświęcając własne życie, dawali świadectwo o Chrystusie. Opis męczeństwa św. Floriana pochodzi z VIII w. Zaczepnięty został z wcześniejszych legend hagiograficznych, a liczne źródła wskazują, że pochodzący z rzymskiego Noricum (dzisiaj środkowa Austria) św. Florian poniósł śmierć męczeńską 4 V 304 r. Jego dokonania oraz kult to nie tylko legenda – odzwierciedlają także silne tradycje lokalne, które rozprzestrzeniły się do wielu europejskich krajów. W Polsce głównym miejscem czci św. Floriana była najpierw katedra na Wawelu, gdzie w ołtarzu w 1184 r. umieszczono ciało męczennika oraz od 1185 r. kolegiata na podkrakowskim Kleparzu. Po kanonizacji św. Stanisława ze Szczepanowa w 1253 r. kult św. Floriana znacznie osłabł, by w XV w. ponownie odżyć i przetrwać aż do obecnych czasów.

Św. Florian jest patronem ludzi zawodowo związanych z wodą i ogniem, a od wielkiego pożaru Krakowa w 1528 r. stał się także opiekunem ludzi walczących z pożarami. Na swojego patrona przyjęli go, choć precyzyjna data nie jest znana, polscy strażacy. Jego kult widoczny był w pierwszej nazwie organizacji skupiającej strażaków – Związku Floriańskim, w strażackich sztandarach, medalach, pieczęciach, listownikach, prasie pożarniczej, narzędziach do zwalczania pożarów, a także w drzeworytach, obrazach, rzeźbach, figurach czy innych akcentach w czasie

uroczystości ku czci św. Floriana obchodzonych corocznie w dniu 4 maja.

Niniejszy materiał jest odniesieniem do legend o św. Florianie i jego kultu powstałych w minionych wiekach, wielokrotnie i z rozmaitych pobudek nadinterpretowanych. Autor, dokonując analizy dostępnych źródeł i wydawnictw, przedstawia czytelnikowi obiektywny wizerunek męczennika oraz sposoby wielowiekowej czci ludzi, którzy przyjęli go na swojego patrona.

Słowa kluczowe: św. Florian, patron, translacja, relikwie, Kraków, Kleparz, pożar.

Summary: The cult of saints is known in the Church since the first centuries of Christianity. At the beginning worshiped martyrs who dedicate their lives to bear witness to Christ. Description of the martyrdom of St. Florian dates back to the eighteenth century and it is difficult to vouch for the details. Many sources indicate that the St. Florian coming of the Roman Noricum (today center Austria), was martyred on May 4th 304. His achievements and his worship is not a pure legend, because reflects the strong local traditions that have spread among many European countries. In Poland, the main place of worship of St. Florian was the first Wawel Cathedral, where the body of the martyr was placed on the altar in 1184 and from 1185 Collegiate church in Krakow's square. The cult of St. Florian, after the canonization of Stanislaus of Szczepanów in 1253 has weakened until to the fifteenth century in order to again revive and survive to the present time.

St. Florian is the patron of people professionally associated with water and fire, and since the great fire of Krakow in 1528 he has also become the guardian of people fighting with fires. Regardless it is still difficult to identify the exact date when he has officially become the patron of firemen. His cult was commemorated initially in the name of an organization of firefighters – „Florian Union” but as well as in fire brigade banners, medals, stamps, envelopes, press firefighting tools, fire-fighting, woodcuts, paintings, sculptures, figures and accents during the annually celebrated honor of St. Florian on May 4 of each year.

This material is a reference to the legend and cult of St. Florian created in past centuries, repeatedly and variously overinterpreted. The author by

analyzing available sources and publications presents the reader with a holistic image of the martyr and the centuries-old ways of worship of people who have accepted him as their patron.

Keywords: St. Florian, patron, translation, relics, Cracow, Kleparz, fire.

Historia wielu świętych Kościoła katolickiego, szczególnie z okresów sprzed naszej ery i na jej początku, obrosła szeregiem mistyfikacji, różnorodnych interpretacji zależnych od środowiska osób piszących oraz licznych przekazów ustnych zniekształconych upływem czasu. Z tego też powodu sam przekaz, jak i jego różnorodne interpretacje są obarczone bardzo licznymi błędami, przeinaczeniami faktów oraz dat. Słowne przekazy i tradycje z perspektywy upływu od kilkunastu do kilkudziesięciu wieków są zwykle nadinterpretowane. Ale istnieją, z reguły nieliczne, źródła pisane oraz naukowe opracowania, do których badacze dziejów winni sięgać nie tylko doraźnie.

Problematyką żywotów świętych zajmowano się już we wczesnym średniowieczu – powstały wówczas pierwsze – znane nam obecnie zapisy dotyczące działalności oraz włączenia tych osób w panteon świętych. Szczególną rolę w dokumentowaniu należy przypisać duchownym, którzy z polecenia czy to władz kościelnych, króla, czy możnowładców pisali historiografie i kroniki, odtwarzając, a nader często ubarwiając, na użytek zlecającego lub własny, minione dzieje.

Ze względu na szerokie oddziaływanie kultu św. Floriana, a przede wszystkim patronowanie osobom, które znalazły się w niebezpieczeństwie pożaru, zyskał on jedno z naczelnych miejsc w poczcie świętych zachodniej i środkowej Europy. Tradycja jego niezłomności – jako rycerza Chrystusowego i męczennika za wiarę – budowana była przez wszystkie wieki, aż do czasów współczesnych. I nic nie wskazuje, że może nastąpić jego schyłek, choćby ze względu na to, że jest on patronem ogromnej liczby strażaków ochotników i zawodowych, których zwie się „rycerzami św. Floriana”.

Papież Jan Paweł II, jako dawny wikariusz świętofloriański pisał: „[...] Święty Florian jest od wieków czczony w Polsce i poza nią jako Patron strażaków, a więc tych, którzy wierni przykazaniu miłości

i chrześcijańskiej tradycji niosą pomoc bliźniemu w obliczu zagrożenia klęskami żywiołowymi [...]”¹.

Praktycznie wszystko co wiemy o życiu i legendzie oraz kulcie św. Floriana zostało w postaci zapisów wytworzone do pierwszej połowy XVI w. W piśmiennictwie dotyczącym świętego dominują takie pozycje, jak: brewiarze, modlitewniki, mszały, roczniki kapitularne, kalendarze oraz roczniki: Sędziwoja, Trzaski, krakowski, świętokrzyski, małopolski, miechowski i kujawski. Niebagatelnymi dla analizy problemu są także wytwory artystyczne: poezja religijna, rzeźby, obrazy, miniatury, drzeworyty, pieczęcie, monety oraz utwory muzyczne. Ważną rolę przypisać należy, szczególnie w kwestiach reform w Kościele, ustanawiania błogosławionych i świętych oraz ich patronatu, dokumentom z obrad soborów w Nicei² i Trydencie³.

Bardzo znaczącą dla przedstawienia postaci św. Floriana, jego męczeństwa oraz świętości rolę odegrał włoski dominikanin, kaznodzieja i pisarz religijny, arcybiskup Genui, błogosławiony Kościoła katolickiego – Jacopo da Voragine (Jakub de Voragine, 1238-1298), autor dzieła pt. *Legenda aurea (Złota legenda)*⁴. Jest ono uważane za jedno z najpopularniejszych zbiorów żywotów świętych, legend hagiograficznych oraz opowiadań apokryficznych ułożonych w porządku kalendarza kościelnego, stanowiąc jednocześnie doskonałe ucieleśnienie ducha późnego średniowiecza, z jego głęboką religijnością. Podkreśla należną cześć dla męczenników, żarliwą, choć czasami naiwną wiarę w cuda dokonywane przez błogosławionych i świętych. Prof. Marian Plezia, wnikliwy badacz dzieła, nazwał je „[...] wielkim skarbcem, w którym fantazja stuleci złożyła swoje najpopularniejsze wytwory, a z którego pokolenia czerpały następnie wątki do swego piśmiennictwa, malarstwa, rzeźby i architektury”. U schyłku średnio-

¹ List apostolski przesłany w 1984 r. z okazji 800-lecia parafii św. Floriana na Kleparzu.

² Pierwszy sobór powszechny biskupów chrześcijańskich, zwołany 20 V 325 r. w Nicei (około 80 km od Konstantynopola) przez cesarza Konstantyna Wielkiego.

³ Sobór Kościoła katolickiego, który miał miejsce w latach 1545-1563 w mieście Trydent (północne Włochy). Był on odpowiedzią na narastającą potrzebę reform w Kościele katolickim, który podjął się ich w odpowiedzi na reformację i jest uznawany za początek okresu kontreformacji.

⁴ Jakub de Voragine, *Złota legenda*, Pax, Warszawa 1983, wyd. 2; M. Plezia i J. Pleziowa, *Złota legenda: wybór*, Wyd. Prószyński i S-ka, Warszawa 2000.

wieczna, a i później, dzieło to cieszyło się ogromną popularnością. Do dziś zachowało się ponad tysiąc doskonale zdobionych rękopisów.

Kilka kwestii podjęli i opisali także w swoich dziełach Jan Długosz⁵ i Wincenty Kadłubek⁶. Szereg zapisków dzieła, dotyczących omawianej problematyki znajduje się także w czwartym tomie *Monumenta Poloniae historica*⁷, reprint PWN wydany w Warszawie w 1961 r.

W okresie nam bliższym na szczególną uwagę zasługuje książka autorstwa Kazimierza Dobrowolskiego pt. *Dzieje kultu św. Floriana w Polsce do połowy XVI w.*, opublikowana przez Towarzystwo Naukowe w Warszawie w 1923 r. Autor przeprowadził wnikliwą kwerendę źródeł wytworzonych w Rzymie, Niemczech, Watykanie obejmującą m.in. manuskrypty, pierwsze druki kronik, roczników oraz relikwiarzy mistrzów pióra i czcionki z całego okresu średniowiecza, które były napisane w języku łacińskim, włoskim i niemieckim, a także polskim. Jest to więc publikacja ze wszech miar polecana badaczom zajmującym się żywotem oraz legendą o św. Florianie.

Ważnymi pozycjami są także następujące prace: Bogusław Ulicki, *Święty Florian od średniowiecza do współczesności* (Warszawa 1991), Henryk Fros i Franciszek Sowa, *Księga imion i świętych* (Kraków 1997), Mirosław Korolko, *Leksykon kultury religijnej w Polsce* (Warszawa 1999), Jan Kracik, *Relikwie* (Kraków 2002), *Kult świętych w Polsce średniowiecznej*, pod red. Elżbiety Piwowarczyk, Romana M. Zawadzkiego (Kraków 2003), Krzysztof Krężel i Stefan Oberleitner, *Odnaczenia, odznaki, oznaki straży pożarnych w Polsce 1915-2002* (Warszawa 2004), *Religijność na Kujawach i ziemi dobrzyńskiej w czasach staropolskich*”, pod red. Andrzeja Mietza (Włocławek 2003), Henryk Olszar, *Święty Florian w hagiografii*, [w:] *Święty Florian. 1700 lat obecności*, pod red.

⁵ J. Długosz, *Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae (Roczniki, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego)*, obejmujące historię Polski od najdawniejszych czasów do 1480 r.

⁶ W. Kadłubek, *Historia Polonica (Kronika Polski)*, obejmuje dzieje Polski od czasów pradawnych po 1202 r.

⁷ *Pomniki dziejowe Polski* – sześciotomowe dzieło wydane w latach 1864-1893 we Lwowie. T. 1-3 zostały wydane nakładem własnym przez Augusta Bielowskiego, t. 3-6 nakładem Akademii Umiejętności w Krakowie, w opracowaniu lwowskiego grona członków Komisji Historycznej Akademii, t. 4, reprint PWN, Warszawa 1961.

Jacka Kurka (Chorzów 2004), Wincenty Myszor, *Święty Florian: legenda i kult*, („Zeszyty Chorzowskie” 1996, nr 1), Aleksandra Witkowska, *Miracula małopolskie z XIII i XIV wieku: studium źródłoznawcze* („Roczniki Historyczne Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 1971, t. 19, z. 2), Dorota Gacka, *Literackie przejawy kultu św. Floriana w średniowiecznej Polsce* („Materiały i Notatki – Pamiętnik Literacki” 2005, t. XCVI).

Hasła dotyczące św. Floriana – jego legendy oraz problematyki świętych i ich relikwii – znajdujemy w takich pozycjach encyklopedycznych i słownikowych, jak: *Encyklopedia katolicka* (wydana przez Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie), *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*.

Zagadnienia związane w szczególności z podkreśleniem znaczenia św. Floriana jako patrona strażaków podjęte są w Zeszytach Historycznych Związku OSP RP „Z dziejów Ochotniczych Straży Pożarnych” (T. III, 2003; T. V, 2005; T. VI, 2007), „Muzealnych Rocznikach Pożarniczych” (T. 11/12, 2003/2004) oraz kilkunastu artykułach zawartych w czasopismach strażackich „Przegląd Pożarniczy” i „Strażak”.

Ponadto na stronach internetowych parafii, miast i miejscowości związanych z kultem św. Floriana oraz prawie na wszystkich stronach edytowanych przez straże pożarne ochotnicze i zawodowe znajdują się bardzo liczne – częstokroć znacznie ubarwione oraz wymagające analizy porównawczej z wiarygodnymi źródłami – materiały i artykuły.

Kult świętości relikwii

Kult relikwii stanowi jeden z głównych przejawów pobożności chrześcijańskiej. W teologii nurt ten jest skierowany ku osobom świętym, z którymi relikwie są związane.

Słowem relikwie (łac. *Reliquiae*, gr. *leipsana*) św. Ambroży⁸ określał szczątki zmarłego, części zewnętrzne służące jako ochrona, zbroja duszy, zachowane na czas zmartwychwstania. Współczesna

⁸ Ambroży z Mediolanu, właśc. Ambrosius Aurelius, cs. Swiatitiel Amwrosij, jepiskop Mediołanskij (ur. ok. 339 w Trewirze, zm. 4 IV 397 r. w Mediolanie), arcybiskup Mediolanu, święty Kościoła katolickiego i prawosławnego. Wyznawca, ojciec i doktor Kościoła.

doktryna kościelna stanowi, że relikwie są szczątkami ciał osób świętych lub są to przedmioty, z którymi osoby te stykały się w czasie życia. Stanowią one przedmiot czci w wielu religiach i są szczególnie rozpowszechnione w katolicyzmie i prawosławiu, natomiast protestantyzm neguje kult relikwii.

W średniowieczu prochy świętych, a zwłaszcza całe ciała, miały olbrzymią moc przyciągania pątników. Pielgrzymi uważali, że stanowiły one pośrednictwo między Bogiem i ludźmi oraz chroniły kraj przed nieszczęściami, będąc źródłem dobrodziejstw i odpustów. Bez wątplenia stanowiły też znaczące źródło dochodów dla Kościoła, gdyż wierni składali hojne ofiary.

Podkreślając cechy czci publicznej oddawanej jakiemuś słudze Bożemu, od VII w. biskupi dokonywali obrzędu zwanego elewacją (łac. *elevatio*), która polegała na przeniesieniu szczątków z dotychczasowego miejsca ich spoczynku w miejsce godniejsze. Tym miejscem z reguły był ołtarz kościoła. Na terenach Galii i Germanii w latach 481-750 doliczono się ponad 350 takich elewacji, a po unormowaniu kościelnych przepisów w tej sprawie, w latach 751-1000, liczba ich wyraźnie zmalała⁹.

W Polsce chrześcijaństwo, przyjęte z zachodu, odczuwało silną potrzebę posiadania relikwii. W okresie od XI do XII w. w kraju obecne były jedynie zwłoki św. Wojciecha, Pięciu Braci Męczenników (Benedykta, Jana, Izaaka, Mateusza i Krystyna) oraz Jędrzeja Żórawka, Bogumiła, Stanisława i Ottona¹⁰. Szczególnie pielęgnowanym blaskiem świętości otoczony był św. Wojciech, uznawany oraz szanowny w całej Europie, którego gnieźnieński grób nawiedzali liczni polscy i zachodni możnowładcy, rycerstwo oraz pospólstwo.

Z czasem przedmiot kultu stawał się coraz bliższy i bardziej swojski, co nie pozostawało bez znaczenia dla świadomości wiernych. Posiadanie własnych lub translatowanych świętych decydowało o autorytecie i świetności biskupstwa, katedry, opactwa czy klasztoru. Toteż z Europy przeniesione zostały relikwie św. Zygmunta do Płocka

⁹ Z. Kobus, *Kult relikwii świętych*, <http://www.kkbids.episkopat.pl/uploaded/a%2040/Anamnesis40-4dKult%20relikwi.pdf> [Pobrano: 22.08.2016].

¹⁰ *Polscy święci i błogostawieni*, http://ruda_parafianin.republika.pl/swi/swis-p.htm, [Pobrano: 23.08.2016].

w 1166 r.¹¹ oraz św. Wincentego do Wrocławia w 1145 r.¹². Było to dowody prawidłowości w zaspokajaniu tą drogą potrzeby tworzenia lokalnych kultów we wczesnym okresie chrześcijaństwa w Polsce¹³.

W średniowieczu niekiedy dochodziło do nadużyć – relikwiami handlowano, a to stwarzało pole do ich fałszowania. Wobec tego Kościół katolicki w czasie obrad soboru laterańskiego, w 1215 r., podjął decyzję, że ważne są tylko relikwie zatwierdzone przez papieża. Dalsze uregulowanie spraw związanych z relikwiami nastąpiło na soborze trydenckim. Według jego postanowień: „[...] Wierni powinni czcić także święte ciała męczenników i innych żyjących z Chrystusem, gdyż byli żywymi członkami Chrystusa i świątynią Ducha Świętego, który je wskrzesi do życia wiecznego i obdarzy chwałą, i przez nie Bóg udziela ludziom wielu dobrodziejstw [...]”¹⁴. Relikwiami są również przedmioty należące do świętych, jak sprzęty, ubrania, rękopisy, przedmioty otarte o ich ciała lub ich groby, oleje, płótna, a także czczone ich wizerunki.

Osoba świętego

Autorzy wielu przekazów, artykułów czy opracowań poświęconych św. Florianowi snują przypuszczenia lub stawiają niepoparte szczegółowymi badaniami tezy dotyczące pochodzenia prochów świętego. Tezy te w wielu przypadkach są obarczone niedokładnościami, częstokroć popartymi jedynie własnymi interpretacjami i nie odnoszą się do konkretnych źródeł. Z tego też powodu istnieją rozbieżności nie tylko co do pochodzenia szczątków świętego, ale i legendy związanej z jego życiem, dokonaniem, a także i późniejszym patronatem nad ludźmi zajmującymi się ogniem i wodą do jego gaszenia.

¹¹ *Kult świętego Zygmunta w Płocku*, http://www.katedraplock.pl/idcat.php?f_id=110&f_id_cat=93 [Pobrano: 26.08.2016].

¹² *Opactwo św. Wincentego na Ołbinie* [Dop. aut.: ob. w granicach Wrocławia], https://pl.wikipedia.org/wiki/Opactwo_%C5%9Bw._Wincentego_na_O%C5%82binie, [Pobrano: 26.08.2016].

¹³ A. Witkowska, *Kształtowanie się tradycji pątniczych w średniowiecznym Krakowie*, http://rcin.org.pl/Content/32589/WA303_36264_A52-KH-R-86-4_Witkowska.pdf, s. 965 [Pobrano: 23.08.2016].

¹⁴ Dokumenty po 24 sesji (ósmej za Piusa IV), II. *Wzywianie, cześć i relikwie świętych oraz święte obrazy*, pkt 4.

Po tragicznej śmierci Floriana w 304 r. (o czym będzie mowa w dalszej części opracowania) na jego grobie, który zniszczyli Wizygoci postawiono skromną kaplicę. Po czym na jej miejscu wzniesiono kościół, którym opiekowali się benedyktyni, a następnie Zakon Laterańskich Kanoników Regularnych. W 488 r. został on spalony przez Awarów, dlatego też przeniesiono szczątki św. Floriana do Rzymu, a następnie do Bolonii i Rawenny. Nową świątynię pod wezwaniem św. Floriana zbudowano w pierwszej połowie VII w. w Norcjum. Została ona także zniszczona przez Awarów i dopiero na przełomie VIII i IX w. mnisi założyli klasztor pod wezwaniem św. Floriana w opactwie Passawy, co spowodowało rozpowszechnienie kultu świętego na terenach państwa Karola Wielkiego i jego następców¹⁵. Wszelako kult patrona ludzi, opiekuna od wody i ognia, wykształcił się dopiero w późniejszych czasach w wyniku długotrwałego procesu.

Zachodzi więc pytanie: skąd pochodziły prochy św. Floriana? Kwestię tę, popartą literaturą przedmiotu, wyjaśnił już w okresie międzywojennym K. Dobrowolski. W swoich rozważaniach odwołał się do źródeł włoskich, kiedy to Rzym stanowił skarbnicę dość poważnej liczby relikwii, a kolejni papieże przez czas swojego urzędowania chętnie je rozdawali. Najbliższa prawdy jest informacja, że relikwie św. Floriana papież Lucjusz III powziął z ówczesnej archidiecezji akwickiej lub raweńskiej, które były najstarszymi centrami kultu św. Floriana. Jego imię, obok świętych Agaty, Agnieszki, Apolinarego, Stefana, Wawrzyńca i Wincentego,

Św. Florian. Drzeworyt z kolekcji Józefa G. Pawlikowskiego w Bibliotece im. Wasyla Stefanyka we Lwowie, Muzeum Etnograficznego w Krakowie, EST.3111

¹⁵ H. Witecka, *Patronat ogniowy świętego Floriana*, [w:] *Z dziejów Ochotniczych Straży Pożarnych: Zeszyty Historyczne Związku OSP RP*, T. III, Warszawa 2003, s. 50-51; A. Drwięga, *Święty Florian – patron strażaków*, [w:] *Z dziejów Ochotniczych Straży Pożarnych: Zeszyty Historyczne Związku OSP RP*, T. VI, Warszawa 2007, s. 125.

pojawia się w spisie relikwii, które biskup Maximus wymienia w czasie konsekracji kościoła św. Stefana w Rawennie w 550¹⁶ r.

Chronologicznie najstarszymi informacjami o kulcie św. Floriana są: pochodzące z 905 r. wezwanie kościoła *in valle Pruviniana*, w obecnym Val di Policella, w miejscowości położonej nieopodal Werony, z początku XII w. wezwanie *eccelesiae baptis malis s. Floriani* na wyspie św. Benedykta na rzece Pad w diecezji mantuańskiej. Na drugą połowę XII w. datowany jest kult boloński, co wiąże się z odkryciem w kościele św. Stefana w 1141 r. relikwii i nadanie jakiemś świętemu imienia Florian, a nieznanemu autor „dorobił” mu *passio* zaczerpnięte z legendy o sześćdziesięciu palestyńskich żołnierzach¹⁷.

Rozważania K. Dobrowolskiego sprowadzają się także do postawienia kolejnego pytania: kim był św. Florian? Autor, opierając się o dostępne włoskie zbiory hagiograficzne, twierdzi, że żaden z nich nie zawiera oryginalnego żywota włoskiego Floriana. Wysuwa wniosek, że żywot świętego albo nigdy nie powstał, albo jeśli istniał, to wcześniej zaginął, ponieważ już w XII w. musiano w kwestiach rodowodu św. Floriana uciekać się do obcych legend, plagiatów, by umiejscowić pochodzenie świętego w Bolonii. Twierdzi także, że rozważania o pochodzeniu relikwii z 841 r. w opactwie św. Medarda w Soissons nie wchodzi w rachubę¹⁸. Tym niemniej w swojej publikacji K. Dobrowolski, w oparciu od przebadane źródła oraz odnosząc się do polemik Wojciecha Kętrzyńskiego¹⁹ z Tadeuszem Wojciechowskim²⁰, zaznaja czytelnika z kontrowersjami dotyczącymi powstania legend o św. Florianie²¹. W ostateczności wskazuje, że duchowne ośrodki

¹⁶ K. Dobrowolski, *Dzieje kultu św. Floriana w Polsce do połowy XVI w.*, Warszawa 1923, s. 14.

¹⁷ Tamże, s. 14.

¹⁸ Tamże, s. 16-17.

¹⁹ Wojciech Kętrzyński (ur. 11 VII 1838 r. w Giżycku, zm. 15 I 1918 r. we Lwowie) – polski historyk, wieloletni dyrektor Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, ojciec Stanisława Kętrzyńskiego.

²⁰ Tadeusz Wojciechowski (ur. 1838 r. w Krakowie, zm. 1919 r. we Lwowie) – polski historyk, profesor i rektor Uniwersytetu Lwowskiego, współzałożyciel i prezes Towarzystwa Historycznego we Lwowie, członek Akademii Umiejętności. Specjalizował się we wczesnej historii polskiego średniowiecza.

²¹ K. Dobrowolski, *Dzieje kultu...*, s. 95-96, przytacza tekst pasji opisującej powody i przebieg męczeńskiej śmierci św. Floriana.

włoskie w Bolonii, Vancenzji i Jesi, już od XV w. szczyliły się posiadaniem prochów noryckiego (prowincja rzymska Noricum) męczennika, chcąc uzyskać prymat w krzewieniu świętości Floriana.

Z tego tytułu między przedstawicielami Kościoła i kręgami naukowymi rozgorzał zacięty spór o pochodzenie osoby Floriana, tak często przedstawianej w legendach umacniających wizerunek świętego, wykorzystywany dla podkreślenia jego znaczenia w ówczesnym życiu społecznym. W tym przedsięwzięciu znakomitą rolę odegrali średniowieczni twórcy apokryfów.

Podniesienie pasji o męczennikach za wiarę na wyższy poziom było potrzebą, ale także znakomitą powodem do sławienia ich świętości, co było w okresie średniowiecza zjawiskiem dość popularnym. Nienasycone chęci posiadania relikwii świętych, jako orędowników u Boga, mnożyły kolejne eksploracje i odkrycia ich prochów w rzymskich katakumbach. Powyższe informacje zawarte w historycznych źródłach skłaniają do wniosku, że pojawienie się podwójnych relikwii w średniowieczu było dość powszechne i powodowało rozbijanie pierwotnego kultu na kult kilku postaci oraz tworzenie wokół nich legend i niejednokrotnie fałszerstw.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że nie ulega wątpliwości, iż kult św. Floriana pochodzi z północnych Włoch, z dawnych archidiecezji raweńskiej i akwilejskiej i sięga połowy VI w. Właśnie na tych terenach, w późniejszych czasach umacniano, kulturowano i czczono osobę świętego.

Dziejami przeniesienia legendy o św. Florianie na polski grunt zajmowało się także wielu innych autorów publikacji. Ich analiza pozwala na wyciągnięcie wniosku, że ich twórcy w oparciu o wcześniejsze źródła oraz powołując się na ugruntowaną tradycję, przedstawiają św. Floriana w sposób zbieżny. Występujące różnice są uzależnione od ideowych zapatrywań autorów związanych, czy to z kręgami kronikarskimi, literackimi, historycznymi, kościelnymi, czy ze strażami pożarnymi.

Translacja relikwii do Polski

W Polsce informacja o sprowadzeniu relikwii św. Floriana zachowała się w trzech różniących się tekstach – są to dwie relacje

małopolskie z połowy XV w. i jedna wielkopolska²². Z tym, że ta ostatnia jest przeróbką opowiadania małopolskiego i pochodzi z okresu późniejszego²³. Jako najbardziej odpowiadające prawdzie, poświadczonej w dokumentach, zdają się być relacje zamieszczone w źródłach wytworzonych w Małopolsce, które przytoczono w niniejszym opracowaniu.

Kult rzymskiego męczennika został zainaugurowany najpierw w diecezji małopolskiej, co nastąpiło po sprowadzeniu w 1184 r. jego relikwii do Krakowa²⁴, подарowanych miastu przez papieża Lucjusza III²⁵. Najistotniejszym powodem zabiegania o posiadanie relikwii jednego ze świętych było dążenie ówczesnych władz biskupich Krakowa do ustanowienia arcybiskupstwa, co wiązało się z większym prestiżem stolicy ordynariusza.

Duże znaczenie związane z pozyskaniem relikwii św. Floriana do Krakowa miało przywiezienie ich przez legata papieskiego Idziego

²² Tamże, s. 109, podaje, że autor relacji czytał lub słyszał opowiadanie małopolskie i pod jego wrażeniem, z pamięci, osnuł fantastyczną wizję o sprowadzeniu relikwii św. Floriana do Krakowa. Jej akcję przeniósł w czasy po śmierci Bolesława Chrobrego. Różnica ta pozostała bez wpływu na funkcjonowanie legendy o noryckim pochodzenie męczennika.

²³ Tamże, s. 101-111. Powołując się na badania W. Kętrzyńskiego, T. Wojciechowskiego oraz teksty zaczerpnięte z żywotów świętych, roczników kościelnych, lekcji brewiarzowych, kronik J. Długosza, W. Kadłubka i M. Bielskiego, szczegółowo wyjaśnia podłoże oraz proces translacji relikwii św. Floriana do Polski.

²⁴ Tamże, s. 9-10; P. Pękalski, *Historia męczeństwa św. Floriana, rotmistrza wojska rzymskiego; zebrana z rękopisów kartuzjańskich, gamnickich i polskich*, [w:] *Żywoty świętych patronów Polski*, Kraków 1862, s. 147-159. Krakowski historyk S. Szczur, powołując się na Roczniki kapituły krakowskiej, stwierdza, że pod datą 1184 r. znajduje się zapiska: *Sanctus Florianus martir per Egydium episcopum Mutinensem apportatur et per Gedconem episcopum Cracoviensem devotissime suscipitur* o przekazaniu relikwii św. Floriana bp. Gedce dla krakowskiej diecezji. Inne przebadane przez niego źródła określają te wydarzenia na 1185 r. Ponadto w Kalendarzu katedry krakowskiej pod datą 10 III 1185 r. widnieje zapis poświęcenia ołtarza pod wezwaniem świętego Floriana w katedrze wawelskiej, *Okoliczności sprowadzenia relikwii św. Floriana do Krakowa*, <http://www.swflorian.net/index.php/historia/swiety-florian/okolicznosci-sprowadzenia-relikwii-sw-floriana-do-krakowa> [Pobrano: 28.08.2016].

²⁵ Lucjusz III (właśc. Ubaldo de Lucca), papież od 1 IX 1181 r. do 25 XI 1185. Został wybrany na papieża po śmierci Aleksandra III. Koronował się w Velletri, a w marcu 1182 r. został zmuszony do opuszczenia Rzymu. Sprawował rządy papieskie z Velletri, następnie z Anagni.

(Egidiusa), członka kapituły modeńskiej. Jego podróż do Krakowa z północnych Włoch zapewne trwać musiała ok. czterech - pięciu tygodni.

W „Roczniku kapituły krakowskiej” znajdujemy pod rokiem 1184 zapiskę następującej treści: „Sanctus Florianus martir per Egidium episcopum Mutinensem apportatur et per Gedconem episcopum Cracoviensem devotissime suscipitur”²⁶ – co w przekładzie na język polski oznacza, że relikwie św. Floriana przywiezione przez Egidiusa biskupa Modeny, przekazał on pobożnemu biskupowi krakowskiemu Gedce. Inne źródła przesuwają tę datę o rok, utrwalając opisywane tu wydarzenia pod rokiem 1185. Wielu autorów powieliła tę datę, utożsamiając ją z umieszczeniem relikwii świętego i z poświęceniem ołtarza w bazylice wawelskiej 10 III 1185 r. – tu gdzie spoczęły relikwie św. Floriana, stając się grobem męczennika oraz najstarszym miejscem pielgrzymek w diecezji krakowskiej.

Warto też odwołać się do dzieła Jana Długosza, według którego posłannictwo miało miejsce między połową lipca a 6 listopada. Podróż trwała zatem blisko cztery miesiące, co mogło wynikać albo z późniejszego jej rozpoczęcia, albo Idzi załatwił po drodze inne sprawy. Zapisy dokonane w „Roczniku kapituły krakowskiej” oraz relacja J. Długosza: „[...] Na większą cześć zarówno świętego, jak Polaków, posłał papież kości świętego [...] przez biskupa Modeny Idziego. Ten przybywszy ze świętymi szczątkami do Krakowa 27 października, został przyjęty z wielkimi honorami [...]”²⁷, przemawiają, że translacja relikwii św. Floriana nastąpiła w drugiej połowie 1184 r.

Uroczystość przyjęcia relikwii św. Floriana odbyła się na jednym z placów w Krakowie, w specjalnie przygotowanym i przyozdobionym namiocie. Kierował nią bp Gedko, który przyjął relikwie²⁸. Następnie

²⁶ S. Szczur, *Okoliczności sprowadzenia relikwii św. Floriana do Krakowa*, <http://www.swflorian.net/index.php/historia/swiety-florian/okolicznosci-sprowadzenia-relikwii-sw-floriana-do-krakowa> [Pobrano: 6.09.2016].

²⁷ J. Długosz, *Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, t. 3, ks. V i VI, Warszawa 1973, s. 171.

²⁸ Gedko (ur. 1130 r., zm. 20 IX 1185 r.) – biskup krakowski w latach 1166-1185. Fundator i patron wielu obiektów kościelnych: kolegiaty w Kielcach oraz na krakowskim Kleparzu, klasztorów w Busku, Jędrzejowie, Koprzywnicy, Miechowie i Sulejowie. W. Kadłubek nazywał go: „najświętszym biskupem Krakowian, którego imię złotym winno być ryte rylcem”.

legata zaprowadzono do katedry na Wawelu, gdzie nad grobem św. Stanisława (który został kanonizowany dopiero w 1253 r., dlatego spoczywał pod posadzką), w świeżo poświęconym ołtarzu pod wezwaniem św. Floriana, złożył szczątki rzymskiego męczennika. Warto dodać, że ceremonia odbyła się w historycznie kolejnej (murowanej, trójnawowej) bazylice, którą konsekrowano w 1142 r.

Prawdopodobnie około roku 1184 rozpoczęto również realizację wielkiego przedsięwzięcia, jakim była fundacja sakralna w postaci kolegiaty pod wezwaniem św. Floriana na krakowskim Kleparzu, której konsekracja odbyła się dopiero w 1216 r.

Z połowy XV w. pochodzi relikwiarz ręki św. Floriana przechowywany w skarbcu kolegiaty na Kleparzu. Najdawniejszy relikwiarz na głowę św. Floriana pochodził z fundacji biskupa, późniejszego kardynała Zbigniewa Oleśnickiego. Na srebrnym puszkowym relikwiarzu wyryto napis: *Hoc opus factum est pro honore S. Floriani* (Ta praca została wykonana na cześć św. Floriana). Na początku XVI w. ufundowano nowy, złoty relikwiarz św. Stanisławowi. Z czasem dotychczasowy relikwiarz z daru Zofii (Sołki) Holszańskiej stał się miejscem przechowywania szczątków św. Floriana. W tym samym czasie sprawiono dla katedry relikwiarz ręki św. Stanisława i w początkowych latach XVII w. podobny relikwiarz ręki św. Floriana²⁹. Relikwiarz odgrywał bardzo ważną rolę w propagowaniu kultu. Być może już wówczas przenoszono procesjonalnie relikwiarz głowy św. Floriana. W kolegiacie kleparskiej utrwalił się zwyczaj wystawiania, w poniedziałek, srebrnego relikwiarza z ręką jej patrona na wielkim ołtarzu. Była to analogiczna praktyka do zwyczaju związanego z relikwiami św. Stanisława w katedrze wawelskiej³⁰.

W tym miejscu warto nadmienić, że w Krakowie prawdopodobnie przyjmowano szczątki świętego bliżej nieznanego, można nawet powiedzieć świętego bez własnej biografii, jednego z wielu wczesnochrześcijańskich męczenników, co przekazała stosunkowo późna

²⁹ J. Urban, *Otwarcie trumny św. Stanisława i św. Floriana w 1939 r.*, <http://www.seflorian.net/index.php/historia/swiety-florian/otwarcie-trumny-sw-stanislaw-i-sw-floriana-w-1939-r>. [Pobrano: 7.09.2016].

³⁰ A. Witkowska, *Kształtowanie się tradycji...*, s. 970-971 [Pobrano: 7.09.2016].

tradycja³¹. Ale trzeba też pamiętać, że ówczesna katedra krakowska była bardzo uboga w relikwie. Każde więc szczątki ciała świętego podnosiły prestiż kościoła katedralnego. W rzeczywistości kolebką kultu św. Floriana, sięgającego VI w., nie był Rzym, lecz północne Włochy, gdzie z powodu zamieszek w stolicy Italii przebywał papież Lucjusz III. Rosnąca popularność świętego spowodowała jego rozparcelowanie na kilku imienników, z których jeden, być może z Modeny, został wysłany do kraju nad Wisłą³².

Trzeba też zapytać o to, jakie cele zamierzał osiągnąć papież Lucjusz III, który pozytywnie odpowiedział na prośby płynące z dalekiego Krakowa. W owym czasie wielki wpływ na życie Kościoła polskiego wywierał płocki ośrodek kościelny z bp. Wernerem (ordynariuszem w latach 1156-1170) na czele. Był on zwolennikiem dawnego modelu stosunków między księciem i klerem, a przy tym dążył do ściślejszego związania Polski z niemieckim rodem książęcym i królewskim – Szaufami. Szerzył imperialne kultury nowych świętych, które miały ewidentnie antypapieski wydźwięk. Z postawą biskupa płockiego szła w parze postawa gnieźnieńskiego ośrodka kościelnego, który zachowywał daleko idącą wstrzemięźliwość wobec reform gregoriańskich³³.

³¹ „Wszystko to prowadziło łatwo do mylenia osób, istnienia zwielokrotnionych relikwii, a przy zagubieniu czy zapożyczeniu żywota do rozbicia kultu na kilka postaci. Możliwych konfiguracji owych pomyłek i nieporozumień było oczywiście wiele. Ta niefrasobliwość gorsząca jeszcze przed kilkudziesięciu laty pobożne dusze bulwersowane dość już zresztą dawnymi odkryciami znawców hagiografii – w przypadku św. Floriana jest nim u nas Kazimierz Dobrowolski – i badaczy historii kultury, jest dziś oceniana inaczej. Zrozumiano bowiem, że średniowieczna *vita* czy *passio*, jakich wiele zebrał w XII w. dominikanin Jakub de Voragine w popularnej *Złotej legendzie*, opowiadają mniej o swych bohaterach niż o autorach i odbiorcach tych uroczych opowieści. Wysiłek odkrywania celów, środków i założeń dawnej hagiografii zastąpił podświadomie jakby pretensje o to, że tamci ludzie mieli własną, a nie naszą wrażliwość, horyzonty i mentalność. Tęsknoty i niepokoje epoki, jej ideały, miary doskonałości i zła, uznawane, a zwłaszcza propagowane ideały odbiły się tam jak w lustrze”, za: J. Kracik, *Sprowadzenie relikwii św. Floriana i początki kultu*, <http://www.swflorian.net/index.php/historia/swiety-florian/sprowadzenie-relikwii-sw-floriana-i-poczatki-kultu> [Pobrano: 2.09.2016].

³² Tamże [Pobrano: 2.09.2016].

³³ S. Szczur, *Okoliczności sprowadzenia relikwii...* [Pobrano: 28.08.2016].

Dzięki staraniom o relikwie świętego Floriana biskupstwo krakowskie umocniło bezpośrednie kontakty ze Stolicą Apostolską. Nie ulega wątpliwości, że podniosły one prestiż i znaczenie miejscowego ordynariusza. Biskup Pełka, następca bp. Gedki, w 1186 r. z rąk papieża otrzymał sakrę biskupią, jako wyraźny znak nowych czasów. Przy okazji konsekracji biskupstwo krakowskie otrzymało w 1186 r. bullę protekcyjną, w oparciu o którą biskupi krakowscy zajmowali, po metropoliecie gnieźnieńskim, pierwsze miejsce i mogli erygować nowe kościoły w diecezji³⁴. Tenże biskup podjął usilne starania, by uczynić ze św. Floriana patrona całej Polski, co w ówczesnych realiach politycznych było niemożliwe. Wobec tego Kościół krakowski podjął próbę reaktywowania kultu własnego biskupa – św. Stanisława, którego męczeńska śmierć opisana została w kronice Wincentego Kadłubka. Dla władz kościelnych oraz wyznawców katolickiej religii osoba biskupa była łatwiejsza do zaakceptowania i wpisania jej w dzieje piastowskie niż odległa w czasie martyrologia wczesnochrześcijańskiego rycerza rzymskiego. Otrzymane przez biskupstwo krakowskie relikwie świętego były czytelnym dowodem dobrych stosunków między biskupem i Stolicą Apostolską. Również wymowa ideowa relikwii męczennika związanego z Rzymem była zupełnie inna niż relikwii świętych sprowadzanych wcześniej do Płocka.

Materialnym wyrazem kultu św. Floriana było wzniesienie romańskiej kolegiaty, usytuowanej od północnej strony Krakowa, na Kleparzu. Fundację świątyni ustanowił w 1184 r. książę krakowski Kazimierz II Sprawiedliwy, przy współudziale bp. Gedki. Rozpoczęcie budowy kościoła nastąpiło w 1185 r., a jego konsekracja przez biskupa krakowskiego Wincentego Kadłubka dopiero w 1216 r. Po lokacji miasta Krakowa kościół znalazł się poza jego murami, a z czasem uformował się wokół niego zespół osadniczy, który w 1366 r. od Kazimierza Wielkiego otrzymał prawa miejskie i nazwę Florencja. Nazwa ta utrzymała się tylko przez sto lat, później mieszkańcy osadę zaczęli nazywać Kleparzem. Odtąd gród ten miał prawo do opatrywania dokumentów własną urzędową pieczęcią, na której widniał herb z postacią św. Floriana.

³⁴ Tamże [Pobrano: 28.08.2016].

Kleparz (obecnie dzielnica Krakowa) od czasów średniowiecza po współczesność jest silnie związany z patronem kolegiaty³⁵.

Budowa specjalnej świątyni na Kleparzu łączyła się z ważnym dla Polski wydarzeniem, jakim było przeniesienie relikwii św. Floriana z katedry wawelskiej do kościoła pod jego wezwaniem. Staraniom księcia, wobec utraty relikwii św. Wojciecha i Pięciu Braci Męczenników³⁶, przyświecał zamiar uznania św. Floriana za patrona Królestwa, co przyczynić się miało do znacznego podniesienia prestiżu religijnego i politycznego krakowskiego ośrodka władzy kościelnej i świeckiej. Były to pierwsze tak znaczące relikwie złożone w Krakowie, obok których w 1254 r. spoczęły szczątki świętego Stanisława kanonizowanego w 1253 r.³⁷. Kult nowego patrona Polski – św. Stanisława zaczął być bardziej utożsamiany z krajem ojczystym niż geograficznie i historycznie oddalona postać św. Floriana. Spowodowało to, że oddawanie czci św. Florianowi zeszło na drugi plan.

Liczne więzi o charakterze religijnym i świeckim, łączące kościół św. Floriana z wawelskim wzgórzem, miały wielopodmiotowy aspekt. Długoletnią tradycję posiadały procesje odbywane z relikwiami świętego z katedry wawelskiej na Kleparz w dzień 4 maja, by po przebyciu krakowskiego Rynku udać się ulicą Floriańską, przez Bramę św. Floriana i wkroczyć do kościoła św. Floriana w podkrakowskim Kleparzu³⁸. Jako pamiątka fundacji procesje te były podtrzymywane od XVI w. do lat 30. XX w.

Dla podkreślenia znaczenia świętego, jego imieniem nazwano jedną z najstarszych bram Bramą Floriańską i jedną z głównych ulic wiodących na krakowski rynek. W 1401 r. splendoru przysporzyło

³⁵ Tamże [Pobrano: 28.08.2016].

³⁶ Relikwie św. Wojciecha w 1038 r. czeski książę Brzetysław I wywiózł z nadzieją na uzyskanie metropolii dla Pragi. Zrabowano przy tym kości Pięciu Braci, męczenników z 1003 r. Za: J. Kracik, *Sprowadzenie relikwii...* [Pobrano: 2.09.2016].

³⁷ M. Reinhard-Chlanda, *Tradycja św. Floriana w dziejach i zabytkach Kleparza*, <http://www.swflorian.net/index.php/historia/swiety-florian/800-lecie-sprowadzenia-relikwii-sw-floriana> [Pobrano: 25.08.2016].

³⁸ P. Kołpak, *Święci patronowie Królestwa Polskiego w procesjach późnośredniowiecznego Krakowa*, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ, Nauki Społeczne”, nr 9 (2/2014), s. 100-101.

kościółowi św. Floriana podniesienie go przez króla Władysława Jagiełłę do godności kolegiaty akademickiej.

Pozycję religijną kościoła wzmocniło ogłoszenie statutem kard. Z. Oleśnickiego w 1436 r. św. Floriana współpatronem Królestwa Polskiego, obok świętych Wojciecha i Stanisława, a także patronem katedry krakowskiej. Odtąd św. Florian zaczął pojawiać się na licznych obrazach i rzeźbach jako rycerz w zbroi, z proporcem i włócznią. Najstarsze przykłady takich wizerunków, z przełomu XV i XVI w., odnajdujemy na skrzydłach krakowskich tryptyków Trójcy Świętej w kaplicy Świętokrzyskiej na Wawelu (1467 r.), a także w kościele św. Krzyża (ok. 1517 r.). W 1530 r. renesansowy posąg świętego, dłuta Bartolomeo Berrecciego, ozdobił wnętrze kaplicy Zygmuntowskiej³⁹.

Duże znaczenie dla rozpropagowania postaci św. Floriana miał pobyt w Krakowie, w latach 1323 i 1324, Albrechta z Waldkirchen, sekretarza opactwa w Sankt Florian, który chciał pozyskać dla swojego klasztoru relikwie św. Floriana. Celu nie osiągnął, natomiast jego misja przyczyniła się do skojarzenia przechowywanych w Krakowie relikwii nieznanego Floriana (nieposiadającego spisane go żywota) z opowiadaniem o Florianie z Noricum⁴⁰.

Kult świętego Floriana odgrywał więc przez dziesiątki wieków znaczącą rolę w życiu religijnym i społecznym Krakowa. Zaświadcza to o wielkiej sile tradycji floriańskiej, która pomimo zmiennych kolei losów przetrwała aż do naszych czasów.

Istotne i znaczące dla podtrzymywania kultu św. Floriana były kolejne otwarcia jego krakowskiego grobu. W zdecydowanej większości wiązały się one z pobraniem części prochów dla uposażenia w relikwie nowych miejsc kultu męczennika. Dwa przykłady z XVIII w. – na pergaminie przechowywanym w trumnie zapisano między innymi otwarcie trumny przez biskupa Kazimierza Łubieńskiego w 1717 r. Niedługo potem, bo w 1725 r., nowy biskup warmiński Jan Krzysztof Szembek, wcześniej biskup przemyski i kanonik krakowski, intronizował relikwie św. Floriana we Fromborku. Inny przykład – w 1731 r. ponownie otwierano trumnę. W 1736 r. biskup krakowski Jan

³⁹ K. Furmankiewiczówna, *Święty Floryan w zabytkach Krakowa*, „Rocznik Krakowski”, T. XVIII, 1919.

⁴⁰ K. Dobrowolski, *Dzieje kultu...*, s. 100.

A. Lipski przekazał klasztorowi St. Florian w Górnej Austrii część relikwii św. Floriana. W bliższych nam czasach miejsce szczątek wiecznego spoczynku św. Floriana i św. Stanisława zostało otwarte przez specjalny zespół 17 VI 1939 r.⁴¹

Męczeństwo św. Floriana w wybranych źródłach średniowiecznych

Najstarszym polskim rękopisem zawierającym żywoty świętych jest odpis *Złotej Legendy* autorstwa Jakuba de Voragine⁴² (występuje również w innych kopiowanych w Polsce wersjach)⁴³, jako druk z 1511 r., opublikowany w oficynie Jana Hallera w Krakowie. Jest on uzupełniony o wątki o św. Florianie, które nie występują w oryginale i zaopatrzone w rozbudowany tytuł: „Vita beatissimi Stanislai – Cracoviensis episcopi nec non legende sanctorum Polonie, Hungarie, Bohemie, Moravie, Prusie et Silesie patronorum in Lombardica historia non contente”⁴⁴. Jego częścią jest także fragment, tłumaczony na język polski, tzw. „Pasja połocka” pochodząca prawdopodobnie z końca XIV⁴⁵ w.

Drzeworyt
z wizerunkiem
św. Floriana z 1521 r.

⁴¹ Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej, b. sygn., Protokół otwarcia trumny św. Stanisława w katedrze na Wawelu 17 VI 1939 r. Za: J. Urban, *Otwarcie trumny...* [Pobrano: 2.09.2016].

⁴² Biblioteka Kapituły Krakowskiej, syg. 1478.

⁴³ M. Plezia, *Legenda na dzień św. Floriana*, [w:] Jakub de Voragine, *Złota legenda*. Warszawa 1983, s. 48, 548.

⁴⁴ D. Gacka, *Literackie przejawy kultu św. Floriana w średniowiecznej Polsce*, „Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej” 1996/2, s. 174.

⁴⁵ Fragment składał się z dwóch pergaminowych kart wykorzystanych do oprawy dwóch późniejszych rękopisów, zawierających kopie utworów Kaspra Druzbickiego. Kodeksy były pierwotnie przechowywane w bibliotece akademii jezuitów w Połocku, od którego to miejsca rękopis wziął nazwę.

W przekładzie tekstu Mariana Plezi znajduje się opis prześladowań chrześcijan za czasów Dioklecjana⁴⁶ i Maksymiana⁴⁷, które zmusiły wielu z nich do ucieczki w góry i szukania tam schronienia. Po dotarciu cesarskich żołnierzy do prowincji Noricum Ripense, w Lauriacum, pojmano i po długich torturach wtrącono do więzienia 11 wyznawców Chrystusa. Do tej grupy postanowił dobrowolnie dołączyć Florian, mieszkaniec miasta Teria, wysokiej rangi oficer rzymski. Mimo nakłaniania przez namiestnika Akwilinusa do wyrzeczenia się swojej wiary, Florian nie uległ namowom i rozpoczął modlitwę do Boga, prosząc o przyjęcie jego śmierci jako ofiary. Rozwścieczony namiestnik najpierw kazał go wychłostać, a później połamać mu ramiona za pomocą żelaznych haków. Nie mogąc zmusić Floriana do uległości, skazał go na śmierć. Dnia 4 maja 304 r. zaprowadzono go nad rzekę Enesus i uwiązano mu kamień na szyi. Florian rozpoczął odmawianie kolejnej modlitwy, nie dokończył jej jednak, ponieważ jakiś zniecierpliwiony młodzieniec strącił go do wody. Po krótkim czasie fale rzeki wyrzuciły zwłoki męczennika na wielki głaz, nad który natychmiast nadleciał orzeł, by strzec ciała. Po czym Florian objawił się pobożnej Walerii i dał jej wskazówki, gdzie odnajdzie jego zwłoki oraz gdzie je ma pogrzebać. Ta przewoziła jego ciało furmanką. Zaprzęgnięte zwierzęta, zmęczone upałem, stanęły i nie chciały iść dalej. Wówczas z ziemi wytrysnęło obfite źródło wody, jako dowód świętości Floriana⁴⁸.

Według D. Gacka, a także K. Dobrowolskiego można sądzić, że dla Jakuba de Voragina wzorem były relacje o męczeństwie, jakie powstawały w pierwszych wiekach chrześcijaństwa. Autorzy poddają w wątpliwość, by przy pisaniu miał on przed oczyma autentyczne *acta Floriani* lub *passio Floriani*, tym bardziej że między podaną przez niego datą śmierci św. Floriana a powstaniem omawianego tekstu upłynęło dziesięć wieków⁴⁹.

⁴⁶ Zob. S. Matysiuk, *Cesarz Dioklecjan – tyran, który prześladował chrześcijan*, <http://blogiceo.nq.pl/starozytnyrzym/2014/04/18/cesarz-dioklecjan-tyran-ktory-przesladowal-chrzescijan> [Pobrano: 22.08.2016].

⁴⁷ Zob. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Maksymian> [Pobrano: 22.08.2016].

⁴⁸ M. Plezia, *Legenda na dzień św. Floriana*, [w:] Jakub de Voragine, *Złota legenda*. Warszawa 1983. 549-551.

⁴⁹ D. Gacka, *Literackie przejawy...*, s. 175; K. Dobrowolski, *Dzieje kultu...*, s. 95.

Męczeństwo św. Floriana. Obraz ołtarzowy w austriackim klasztorze Sankt Florian k. Linzu, z 1516 r., pędzla niemieckiego malarza, grafika i architekta Albrechta Altdorfera

Drugim, również anonimowym utworem, wydanym przez W. Kętrzyńskiego na podstawie naukowych badań dostępnych zbiorów polskich bibliotek, jest czternaście wersji XV-wiecznych foliałów. Badacz nie wykluczał, że jeden z zapisów był archetypem dla pozostałych. Tak zwana wersja małopolska została odnaleziona w dwóch

zapisach⁵⁰. W niektórych manuskryptach utwory zostały połączone w całość i występują pod tytułem „S. Floriani legenda” lub „Vitas. Floriani”⁵¹. Początkowe zapisy obu tekstów również podlegały zmianom.

Przytoczony najbardziej interesujący nas skrót tekstu charakteryzuje się najmniej wyszukany językiem, a najistotniejszymi dla niniejszego opracowania są poniższe wyjątki: „[...] Jak przekazują roczniki, historie i kroniki o królach i książętach polskich, ciało albo kości św. Floriana przywiózł do Krakowa czcigodny mąż, pan Jaśko, za panowania prześwieznego Kazimierza, najważniejszego księcia w całej Polsce, syna Bolesława zwanego Krzywoustym; przyjął je nabożnie, z całym szacunkiem i wszelkimi honorami czcigodny mąż, pan Idzi, wówczas biskup krakowski, oraz wspomniany książę Kazimierz w roku Pańskim 1183. [...] Wtedy następca apostołów [Luncjusz III – przyp. autora], zgodnie ze swoimi wcześniejszymi obietnicami, rozkazał posłańcom wezwać do siebie biskupa krakowskiego. Ten zaś pokornie więc poprosił, aby papież podarował mu jakieś święte szczątki. Następca apostołów, przychyłając się do jego prośb, udał się bez zbędnego rozgłosu z polskimi posłami i w towarzystwie swoich kardynałów do bazyliki św. Wawrzyńca i odprawivszy pierwiej modlitwę otworzył Wawrzyńcowy grób; następnie dotknął pastorałem ciała świętego, lecz ten natychmiast odwrócił od niego twarz; to samo uczynił też św. Stefan. [...] Przyglądający się temu Polacy posmutnieli, a papież rzekł do nich: Taka jest, jak widzicie, wola Boska; mamy tu ciała dwóch przesławnych męczenników; jednego chcieliśmy wam podarować, lecz obaj się temu sprzeciwili. Pod nimi spoczywa trzeci męczennik, mianowicie św. Florian dokonujący dla Rzymu liczniejszych cudów niż tamci dwaj. Kiedy Polacy na tę odmowę pograżyli się w smutku św. Florian na Boski rozkaz wyciągnął rękę nad owych dwóch męczenników; trzymał w niej zapisaną złotymi literami kartę o następującej treści: >> Ja udam się do Polski <<. Polacy widząc to wielce się uradowali, z nimi tak samo papież

⁵⁰ Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, rkps 1.2209.

⁵¹ Wniosek o łączeniu utworów w średniowiecznych manuskryptach wysunęła D. Gacka na podstawie ich opisu zawartego w *Monumento Poloniae Historica*, t. 4. Lwów 1884; reprint: Warszawa 1961, s. 45, 243, oraz w oparciu o wstęp M. Plezia do *Legendy na dzień św. Floriana*, [w:] Jakub de Voragine, *Złota legenda. Wybór*, przeł. J. Pleziowa, wybór, przypisy M. Plezia. Warszawa 1983, s. 548.

i jego kardynałowie; po kryjomu wydał on Polakom ciało św. Floriana, a ci wywieźli je z Rzymu okryte gałęziami i liśćmi. Podczas gdy statkiem przeprawiali się ze świętym ciałem przez morze, demony wszczęły hałas. Nie mniejszy strach zawładnął nimi również w Wenecji, skąd przez inne miasta i ziemie wieźli sługę Bożego w wielkiej ostrożności i tajemnicy aż do samej Polski. Kiedy zaś znaleźli się na polnych równinach przed bramami Krakowa, nijak nie mogli jechać dalej, tak jak tego chcieli, do kościoła katedralnego. Gdy ustalili w wysiłkach, św. Florian rzekł: >> Ja będę strzegł tej części miasta przed Prusakami, przybędzie bowiem tutaj patron tego królestwa, który spocznie w kościele będącym [niegdyś] jego siedzibą; on będzie chronił Kraków od drugiej strony – przed poganami i innymi nacjami <<. W tym więc miejscu, gdzie ciało męczennika stawiało twardy opór, książę Kazimierz i biskup krakowski, pan Idzi, zbudowali piękną bazylikę, w której jako relikwię pozostawili ramię świętego; posługujących tam kanoników wspaniałomyślnie wyposażyli. Resztę zaś świętych szczątków złożyli na wzgórzu zamkowym, w kościele katedralnym, w marmurowym sarkofagu ozdobionym, jak przystoi, dość wytwornie; w tym miejscu dla zasług św. Floriana”⁵².

Wiadomo, że autor tego utworu powoływał się na informacje zaczerpnięte z kronik i roczników. Są one jednak nieprawdziwe i z wyjątkiem imienia księcia nie zgadzają się ani z zapiskami występującymi w tych dziełach, ani z rzeczywistością. Tym bardziej, że powstał on prawie 150 lat po translacji św. Floriana do Polski. Dość powiedzieć, że kult św. Floriana zaczynał słabnąć, co wiązało się z szerzeniem się kultu św. Stanisława, który został kanonizowany w 1253 r.

Jest także odnaleziony, przez przypadek, rękopis znajdujący się w Bibliotece Kórnickiej⁵³. W. Kętrzyński nazwał tę wersję „wielkopolską”. Opowiada ona historię translacji relikwii św. Floriana, czyniąc to przy użyciu wyszukanego słownictwa, a także skomplikowanych konstrukcji składniowych. Różnice obserwujemy również w fabule: niektóre wątki pominięto, inne uległy rozwinięciu bądź zostały zmienione. Najbardziej jednak istotną różnicą jest silne podkreślenie poznańskiego pochodzenia

⁵² D. Gacka, *Literackie przejawy...*, s. 176-177 [Pobrano: 10.09.2016 r.].

⁵³ Sygn. I.D. 52.

owego papieskiego przyjaciela, który przyczynił się do sprowadzenia relikwii św. Floriana⁵⁴.

Wyżej przytoczone teksty o św. Florianie odznaczają się znacznym zróżnicowaniem opisów jego dziejów. Fakt, że pochodzą one z różnych stuleci zaświadcza, że upływający czas oraz nawarstwianie heterogenicznych, często kontrowersyjnych faktów, spowodowało różnorakie interpretacje żywotu świętego. Tym niemniej zaświadcza o trwałości kultu oraz jego umacniania, aż do współczesnych czasów, przez ludzi zajmujących się ogniem, jak i zwalczających jego źródła i pożary.

Kult świętego i jego odrodzenie w średniowieczu

Dla XV-wiecznego Krakowa ogromne znaczenie miały doczesne szczątki św. Stanisława ze Szczepanowa – patrona królewskiego miasta, które znajdowały się w katedrze wawelskiej, na ołtarzu w ufundowanym przez Elżbietę Łokietkównę marmurowym sarkofagu⁵⁵. Ich opisy znajdują się w wizytacjach bp. Bernarda Maciejowskiego z 1602 r. i bp. Andrzeja Trzebieckiego z 1670 r.⁵⁶ Praktykowane pątnicze zwyczaje (dotykanie, całowanie grobu, kładzenie chorych), które niekorzystnie wpływały na stan sarkofagu, spowodowały, że trumnę świętego wystawiano jedynie w święta, a w dni codzienne zastępowano ją relikwiarzem⁵⁷.

Bardzo istotne informacje dotyczące krzewienia, szczególnie przez kler, postaci św. Floriana znajdujemy we wzmiankach statutów krakowskiego bp. Piotra Wysza Radolińskiego z 1396 r. – dzień św. Floriana był świętem obowiązującym nie tylko kler, ale i wiernych, podobnie jak dzień św. Wacława i Wojciecha, jednakże *solummodo*

⁵⁴ D. Gacka, *Literackie przejawy...*, s. 178-179 [Pobrano: 10.09.2016].

⁵⁵ Podczas otwarcia trumny z relikwiarzami św. Stanisław i św. Wojciecha w 1939 r., paczka, jak i aksamitne torebki zostały odkryte przez wizytujących katedrę w 1602 r. i powtórnie zostały złożone do trumny relikwiarzowej z daru królowej Elżbiety Łokietkówny, następnie do trumny z daru króla Zygmunta III, a po jej zaborze przez Szwedów, do obecnej trumny z fundacji bpa Piotra Gembickiego. J. Urban, *Otwarcie trumny...*, [Pobrano: 2.09.2016].

⁵⁶ *Biskupi krakowscy wobec reformacji w Małopolsce Północnej*, <http://www.kosciol.pl/article.php/2003012301500846?query=zaw> [Pobrano: 28.08.2016].

⁵⁷ A. Witkowska, *Kształtowanie się tradycji...*, s. 967 [Pobrano: 28.08.2016].

in civitate Cracoviensi et in suburbiis eiusdem. Podobnie, wyliczając święta obowiązkowo obchodzone uroczyscie w diecezji krakowskiej, statut z r. 1394 wymienia *sancti Floriani tantum in civitate Cracoviensi*. Przepis z 1436 r. dotyczy, zdaje się, tylko sposobu kościelnego czczenia św. Floriana, znaczenie tego przepisu sprowadza się zatem wyłącznie do sfery wewnątrzkościelnej, natomiast wpływu na życie społeczne nie wywarł żadnego⁵⁸.

W „Statutach synodalnych krakowskich Zbigniewa Oleśnickiego (1436, 1446)” ich autor nakazuje: „[...] wstawiennictwo przed tronującym Bogiem szczególnie odczuwamy, a skoro kościół nasz spomiędzy innych mieszkańców nieba relikwiami ciała świętego męczennika Floriana został obdarowany i dzięki jego wstawiennictwu u Boga całe to Królestwo Polskie wzrastając w wierze zostało umocnione, postanawiamy i nakazujemy wspomnianego męczennika i patrona naszego w całej diecezji czcią otaczać pomiędzy innymi królestwa tego znakomitymi patronami, mianowicie Wojciechem, Stanisławem i Wacławem”⁵⁹. Choć rozporządzenie dotyczyło diecezji krakowskiej, święci nie zostali tu nazwani patronami stołecznego miasta czy katedry, ale właśnie Królestwa.

Wiadomym jest także, że za sprawą kard. Z. Oleśnickiego został – choć nie bez niedokładności – uporządkowany kalendarz krakowski związany z kościelnymi świętami, co miało niewątpliwe znaczenie w czczeniu dotychczasowych świętych oraz w tworzeniu nowych kultów.

Kult św. Floriana zyskał na znaczeniu po 1528 r., kiedy podczas wielkiego pożaru Krakowa ocalała, jak wierzono – za jego przyczyną spora część Kleparza. Od tego momentu świętego uznano za patrona chroniącego przed ogniem, co szybko znalazło odbicie w formie przedstawiania go z atrybutami do zwalczania pożaru.

W Krakowie, stolicy Królestwa Polskiego, pilnie strzeżono zarówno relikwii św. Floriana, jak i innych patronów, które spoczywały w katedrze wawelskiej. Współtowarzyszyły one wszystkim najważniej-

⁵⁸ Za: S. Zachorowski, *Statuty synodalne krakowskie Zbigniewa Oleśnickiego (1436, 1446)*, [w:] *Studia i materiały do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce Nr 1*, Akademia Umiejętności w Krakowie 1915, s. 17.

⁵⁹ P. Kołpak, *Święci patronowie...*, s. 90; S. Zachorowski, *Statuty synodalne...*, s. 17.

szym uroczystościom związanym z koronacjami, ślubami i pogrzebami monarchów.

Prestizjowi oddawania czci patronowi od ognia sprzyjał też fakt publikacji polskiego wydania „*Translatio sancti Florianii*”, które niejako legitymowało przeniesienie kultu z krakowskiej katedry, mieszczącej grób drugiego patrona diecezji – św. Stanisława, do kościoła na Kleparzu⁶⁰. Sprawowane tam obrzędy były zaczerpnięte z analogicznej praktyki związanego z relikwiami św. Stanisława w katedrze na Wawelu.

*Relikwiarz św. Floriana
z Archiwum Katedry
Wawelskiej.
Fot. Dariusz Kołakowski*

Relikwiarz ręki św. Floriana pochodzi z połowy XV w. i przechowywany jest w skarbcu kolegiaty na Kleparzu. Pierwotny, srebrny, puszkowy relikwiarz z głową św. Floriana z wygrawerowanym napisem: *Hoc opus factum est pro honore S. Florianii*, powstał z fundacji kard. Z. Oleśnickiego⁶¹. Obecny jest dawnym relikwiarzem na czaszkę św. Stanisława, do którego przypuszczalnie w XVII w. przełożono czaszkę św. Floriana⁶². W katedrze wawelskiej obok puszkowego relikwiarza na czaszkę znajduje się relikwiarz w kształcie ręki z partykułą męczennika. Pochodzi on z pierwszego ćwierćwiecza XVII w. i u schyłku tego stulecia przerobiono go kosztem bp. Mikołaja Oborskiego⁶³.

Warto także przypomnieć, że najstarsza pieczęć kleparska miała wyobrażenie takiego relikwiarza. To publiczne, procesjonalne, okazywanie relikwii św. Floriana przetrwało aż do dwudziestolecia

⁶⁰ A. Witkowska, *Kształtowanie się tradycji...*, s. 971 [Pobrano: 1.09.2016].

⁶¹ J. Urban, *Otwarcie trumny św. Stanisława...*, [Pobrano: 2.09.2016].

⁶² Cały relikwiarz z relikwiami waży 1 kg 35 dkg, 2 g. Długość rurki, mierzona od środka wieka do środka przeciwległego końca wynosi 47 ½ cm, obwód koło wieka 20 ½ cm, obwód drugiego końca 15 cm 2 mm. Wysokość orłów 8,4 cm, rozpiętość skrzydeł 7,8 cm; średnica podłużna podstawy ma 10,4 cm, zaś poprzeczna 7½ cm. J. Urban, *Otwarcie trumny...*, [Pobrano: 2.09.2016].

⁶³ J. Urban, *Otwarcie trumny...*, [Pobrano: 2.09.2016].

międzywojennego. Wtedy z pejzażu kultury religijnej Krakowa zniknęła wielobarwna procesja, a z nią prastary, datujący się najprawdopodobniej od 1189 r. pątniczy szlak Wawel – Kleparz.

Miejsca kultu św. Floriana

Dzięki sprowadzeniu relikwii św. Floriana do Krakowa jego kult został usankcjonowany i zaczął się szerzyć w Małopolsce pod koniec XII w., a w innych diecezjach – od drugiej połowy XIII w. Nowo zaszczerpiona cześć relikwii posiadała wybitnie lokalny charakter, który promieniował z centrum zlokalizowanego w katedrze na Wawelu. Wkrótce przeniesiono szczątki do kościołów na Kleparzu i do najstarszego po Krakowie miejsca kultu św. Floriana – do cysterskiego klasztoru (konsekrowanego w 1207 r.) opactwa w Koprzywnicy (woj. świętokrzyskie), któremu nadano wezwanie Najświętszej Maryi Panny i św. Floriana. Od niego przejęły kult inne kościoły cystersów w Byszewie, Sulejowie i Wąchocku. W diecezji poznańskiej najwcześniej wezwanie św. Floriana przyjęły kościoły w Chodzieży, Opatowie, Wirach, Worowie i Altaria w katedrze poznańskiej.

Pod koniec XIII w. i w XIV w. krakowskie duchowieństwo w swoich działaniach poświęciło się propagowaniu prężnie rozwijającego się kultu św. Stanisława ze Szczepanowa (ok. 1030-11 IV 1079), biskupa krakowskiego i męczennika, którego relikwie od 1088 r. były w katedrze na Wawelu. Duże znaczenie na wysunięcie na pierwszy plan kultu św. Stanisława miała jego kanonizacja w bazylice św. Franciszka w Asyżu (8 IX 1253 r.) oraz uroczystość podniesienia jego relikwii i ogłoszenia jego kanonizacji w Polsce, która odbyła się 8 V 1254 r. To właśnie te czynniki spowodowały, że i w innych polskich diecezjach cześć św. Florianowi spadła do roli pośredniej. W żadnej z nich nie zanotowano, oprócz wprowadzenia świętego do kalendarza, przejawów jego kultu. Wobec rosnącej kolonizacji na prawie niemieckim oraz spontanicznego powstawania miejscowości i parafii stopniowo zanikały pątnicze nawiedzenia miejsc kultu św. Floriana. Na początku XV w. jego kult znalazł się w stadium największego kryzysu⁶⁴.

⁶⁴ K. Dobrowolski, *Dzieje kultu...*, s. 91.

W połowie XVI w. dzięki staraniom kard. Z. Oleśnickiego w Małopolsce i poza nią ożywił się kult św. Floriana. Zaczęto wznosić kapliczki, ołtarze oraz umieszczać obraz i figury patrona w kościołach, sanktuariach, a także w domach prywatnych. W nowej sytuacji liczne kościoły zabiegały o możliwość uzyskania cząstek św. Floriana. Przykładem jest kościół w Lubrańcu na Kujawach, który wśród partykuł św. Wojciecha i Jadwigi posiadał okruchy św. Floriana. Posiadaniem prochów świętego mógł poszczycić się także mistrz krzyżacki w relikwiarzu z 1365 r.⁶⁵

Wysoki stopień liturgiczny *duplex* oznaczał dzień 4 maja w diecezji wrocławskiej⁶⁶, arcybiskupstwie gnieźnieńskim i diecezji wrocławskiej. Natomiast w diecezji warmińskiej nie odnotowano św. Floriana nawet w kalendarzach⁶⁷. Jego kult w tej kościelnej jednostce administracyjnej został wprowadzony dopiero w 1725 r., w wyniku pozyskania cząstek prochów świętego. Na Śląsku, w 1772 r., na mapie patrocinów wyraźnie widać granice ekspansji kultu, które opierają się na organizacji struktur kościelnych. Jeżeli chodzi o rozprzestrzenianie się polskiego kultu poza ówczesne granice Polski, to odnotowujemy je na terytorium Białorusi – jako jedyny wschodni kierunek, Węgier – wywodzący się wprost z Polski i Czech – z pochodzenia niemieckiego.

Okoliczności związane z czczeniem św. Floriana, z mniejszym lub większym natężeniem, przetrwały czasy zaborów oraz I wojny światowej. W II Rzeczypospolitej kilkadziesiąt parafii pod wezwaniem św. Floriana, a w szczególności strażacy kultywowali pamiątkę męczeńskiej czci rycerza z Ceti. Każda z uroczystości ku jego czci poprzedzona była mszą świętą w intencji ludzi walczących z ogniem, po której następowało poświęcenie sztandarów, sprzętu pożarniczego i innych strażackich atrybutów oraz rozpoczęcie okresu szkoleniowego. Tradycji tych nie przerwał ani kryzys ekonomiczny w latach 1929-1934, ani okres okupacji hitlerowskiej podczas II wojny światowej oraz krótki okres po jej zakończeniu.

⁶⁵ Tamże, s. 119, 144-145.

⁶⁶ W XVI w. posługiwano się mszałem krakowskim *Missale Vladislaviensis dioecesis* z 1515 r., który od krakowskiego różnił się tylko kartą tytułową i drzeworytem z wizerunkiem św. Stanisława. Za: K. Dobrowolski, *Dzieje kultu...*, s. 120.

⁶⁷ K. Dobrowolski, *Dzieje kultu...*, s. 119-120.

Po 1949 r. na skutek decyzji polskich władz politycznych obchodzone corocznie w dniu 4 maja święto strażaków zostało przeniesione na третią niedzielę maja i obchodzono je jako Tydzień Ochrony Przeciwożarowej. W latach 1950-1956 położono duży nacisk na laicyzację życia organizacyjnego strażaków i metodami administracyjnymi próbowano ograniczyć ich udział w uroczystościach kościelnych. Źle były widziane strażackie uroczystości z udziałem władz duchownych, organizowane w kościołach lub poprzedzane mszą świętą. Sytuacja ta – z mniejszym lub większym natężeniem – przetrwała do 1989 r., kiedy to Episkopat Polski przystąpił do organizowania, związanego ze św. Florianem, duszpasterstwa strażaków. Od 1990 r. obchody Dnia Strażaka mają charakter bardzo uroczysty i są organizowane wspólnie przez władz pożarnicze i kościelne.

Wawelska katedra jest nadal miejscem, do którego zwracają się kościoły, zakony i władze samorządowe miast i miejscowości o relikwie św. Floriana. I tak, 9 X 1985 r. relikwie uzyskała parafia św. Floriana w Stalowej Woli (diecezja sandomierska), 13 XI 1985 r. sanktuarium maryjne w Siekierkach nad Odrą (diecezja szczecińska), 4 V 1987 r. parafia św. Floriana w Jednorozcu (diecezja łomżyńska), 4 V 1994 r. parafia św. Floriana w Chorzowie (diecezja katowicka), 9 IX 1994 r. parafia św. Floriana w Koprzywnicy (diecezja sandomierska), 24 III 1997 r. parafia św. Floriana w Sosnowcu (diecezja sosnowiecka), 3 V 2008 r. parafia św. Floriana w Rybniku Orzepowicach (diecezja katowicka), 9 XI 2014 r. parafia św. Floriana w Kolbuszowej (diecezja rzeszowska) i parafia św. Floriana 2 V 2015 r. w Dobrzechowie (diecezja rzeszowska).

W 1998 r. relikwie św. Floriana otrzymał abp wiedeński kard. Christoph Schönborn. W czerwcu 2003 r. przekazano je do miasta Udine w północnej Italii. W 2004 r. w czasie obchodów 1700 rocznicy śmierci św. Floriana, o jego relikwie dla parafii Uttendorf wystąpił bp Maxymilian Aichern z diecezji Linz w Austrii, której patronem jest św. Florian. Bp Kazimierz Romaniuk w dniu 4 V 2004 r. otrzymał dla diecezji warszawsko-praskiej relikwie męczennika.

Św. Florian jest patronem wielu miejscowości w Polsce: Bystrzyca Kłodzkiej (diecezja świdnicka), Chorzowa (diecezja katowicka), Głubczyc (diecezja opolska), Kolna (diecezja łomżyńska), Koźmina (diecezja kaliska), Narola (diecezja zamojsko-lubaczowska) i wspólnie z św.

Marcelim i św. Sebastianem – Raciborza (diecezja opolska). Męczennik jest także drugorzędnym patronem archidiecezji katowickiej i archidiecezji warszawsko-praskiej. Warto także dodać, że w Polsce występuje 12 nazw miejscowości wywodzących się etymologicznie od imienia Florian.

Ikonografia związana ze św. Florianem

Na wielu dawnych rycinach, obrazach, w rzeźbach, w prozie i poezji św. Florian przedstawiany jest jako rzymski legionista. Ubrany jest w różnorodne zbroje i hełm, w rękach towarzyszy mu często rozwinięty sztandar, czasem tarcza i miecz. Natomiast jego atrybutami są: kamień młyński u szyi, kolczuga, krzyż, czerwony i biały krzyż, miecz, palma męczeńska, płonący dom i orzeł. Wokół postaci występują także wizerunki aniołów.

Współczesne wizerunki związane są z umiejscawianiem św. Floriana jako obrońcy od pożaru, który trzymając naczynie z wodą, polewa z niego pożar, zazwyczaj domu lub obiektu sakralnego.

Honorowe i trwałe miejsce otrzymał św. Florian w pochodzącej z przełomu XIII i XIV w. „Bogurodzicy” – pieśni pełniącej rolę pierwszego hymnu Polski. Później dopisane słowach ku czci świętego brzmią: „[...] Święty Florianie, /Nasz miły Patronie /Proś za nami Gospodyna /Paniej Maryjej Syna/[...]”⁶⁸.

Brewiarz krakowski z 1507 r. nakazuje duchowieństwu w konkretne dni okresu zwykłego roku liturgicznego odmawiać lekcje o świętych patronach – w środę o św. Florianie. Również w litanii do Wszystkich Świętych Florian widnieje po grupie świętych apostołów i męczenników⁶⁹.

Nie bez znaczenia dla wizerunku św. Floriana w ówczesnych polskich pracach malarskich, rzeźbiarskich i graficznych był przekazywany obraz męczennika w ikonografii z kierunku zachodniej Europy. Najstarszy w Polsce obraz św. Floriana, z 1467 r., znajdujący się w kaplicy świętokrzyskiej katedry na Wawelu, przedstawia go w zbroi, z tarczą, jeszcze bez atrybutów obrońcy przed ogniem. Pojawiają się one niebawem na wzór ikonografii niemieckiej, gdyż święty uzyskiwał wtedy popularny do dziś zakres działania. Wyróżniający św. Floriana

⁶⁸ Za: <http://www.swflorian.net/index.php/historia/swiety-florian> [Pobrano: 8.09.2016 r.].

⁶⁹ P. Kołpak, *Święci patronowie ...*, s. 97.

skopek lub inne naczynie, podobnie jak w ikonografii niemieckiej, od XV w. lub z początkiem XVI w. pojawił się w drzeworytach związanych z postacią świętego. Później z łatwością zaanektowali go i nieco sfolkloryzowali strażacy. Na tytułowej karcie mszału krakowskiego z 1502 r. przedstawione są wizerunki św. Stanisława i św. Floriana. Ważnym w tym aspekcie elementem czynności związanych z gaszeniem ognia jest drzeworyt zamieszczony w statutach Jana Łaskiego⁷⁰, na którym wśród czterech patronów Polski figuruje św. Florian⁷¹.

Najstarsze wyobrażenie św. Floriana w Polsce zachowało się na odcisku pieczęci Rady Miejskiej Krakowa z 1485 r. Na niej św. Florian jest zakuty w zbroję, na którą ma zarzucony płaszcz, w prawej ręce trzyma drzewce chorągwi, w lewej podłużną tarczę ozdobioną krzyżem. Natomiast na pieczęci z XVI w. męczennik trzyma w prawej ręce skopek, a w lewej włócznię. Z tego okresu zachował się sygnet drukarski krakowskiego drukarza Johana F. Ungera. Natomiast pierwsza pieczęć ówczesnego miasta Kleparza pochodzi z końca XVIII w. Na niej św. Florian jest ubrany w obcisłą tunikę, a woda ze skopka wylewa się na płonący kościół. W otoku widnieje napis: „Pieczęć miasta wolnego Rzeczpospolita wolnego: Kleparz”⁷².

⁷⁰ „Przesławnego Królestwa Polskiego przywileje, konstytucje i zezwolenia urzędowe oraz uznane dekrety” (*Commune Incliti Poloniae regni privilegium constitutionum et indultuum publicitus decretorum approbatorumque*) zwane „Statutem Łaskiego”. Dokument jest spisem wszystkich statutów i przywilejów obowiązujących w Królestwie Polskim, opracowany przez kanclerza wielkiego koronnego prymasa Jana Łaskiego i ogłoszony w 1505 r. w Radomiu.

⁷¹ Wśród zbiorów Biblioteki im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego znajduje się dzieło Jana Łaskiego zwane „Statut Łaskiego”. Pochodzi ono z pierwszej edycji słynnej krakowskiej oficyny Jana Hallera z 1506 r. Do zbiorów TNP trafiło wraz z biblioteką rodziny Zielińskich ze Skępego (woj. kujawsko-pomorskie) na początku ubiegłego wieku. Wcześniej był własnością kasztelana płockiego Stanisława Garwaskiego. Luksusowe pergaminowe wydanie, które opublikowano w zaledwie sześciu egzemplarzach, zdobią ręcznie wykonane inicjały i roślinny ornament oraz kunsztowne drzeworyty. Karta tytułowa przedstawia kanclerza Łaskiego i króla Aleksandra Jagiellończyka, kolejna rycina grupę świętych: Wacława, Wojciecha, Stanisława i Floriana. Część „Registrum” zawiera wydrukowane po raz pierwszy oryginalne słowa „Bogurodzicy”. Publikację charakteryzuje skromna oprawa wiązana rzemieniami. Więcej: A. Szafrąński, *Statut Łaskiego*, „Notatki Płockie”, nr 50/2 - 203, Płock 2005, s. 3-5.

⁷² H. Witecka, *Święty Florian w polskiej tradycji pożarniczej*, <http://www.zosprp.pl/?q=node/338> [Pobrano: 5.09.2016].

Wśród namalowanych wizerunków szczególną uwagę zwraca obraz św. Floriana znajdujący się w ołtarzu głównym kleparskiej kolegiaty, pędzla Jan Triciusa (Tretko) z 1686 r. – polskiego nadwornego malarza Jana III Sobieskiego. W tle postaci świętego znajduje się widok Kleparza z XVII w.⁷³ Dziełem tego artysty jest również sześć medalionów ozdabiających ołtarz główny, przedstawiających męczeństwo świętego.

św. św. Wacław, Wojciech,
Stanisław i Florian.
Źródło: „Statut Łaskiego”,
zbiory Towarzystwa
Naukowego Płockiego

Postać św. Floriana we współczesnych herbach jest niezmiernie rzadko umieszczana, bo tylko w tarczach miast Kolno⁷⁴ i Narol⁷⁵ oraz w herbach jednostek samorządowych – Lubrzy⁷⁶ i Polskiej Cerekwi⁷⁷ na Opolszczyźnie.

Wizerunek św. Floriana jest wpisany w polski krajobraz – znajduje się na przydrożnych figurkach, rzeźbach i płaskorzeźbach umieszczonych na rynkach miast i miejscowości oraz przy strażackich remizach, kościołach i budynkach użyteczności publicznej⁷⁸.

Bardzo duże znaczenie dla dokumentowania strażackiego dorobku mają placówki muzealne, skanseny oraz izby pamięci usytuowane w jednostkach straży ochotniczych i zawodowych. Wiodącym podmiotem, w tym aspekcie, ma Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach i jego Oddział Zamiejscowy w Rakoniewicach, ale także i inne muzealne placówki⁷⁹.

⁷³ *Ja pójdę do Polski*, „Nasza Arka”, nr 5, 2008.

⁷⁴ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Kolno>

⁷⁵ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Narol>

⁷⁶ <https://www.lubrza.opole.pl/19/strona-glowna.html>

⁷⁷ https://pl.wikipedia.org/wiki/Polska_Cerekiew

⁷⁸ Za: H. Witecka, *Patrona ogniowy...*, s. 69: „Wizerunek św. Floriana, [...] od bardzo wielu lat dokumentuje Marian Malicki z Wrocławia. Jego kolekcja liczy ponad 700 opisów udokumentowanych zdjęciami [...]”.

⁷⁹ Małopolskie Muzeum Pożarnictwa w Alwerni, Muzeum Pożarnictwa w Kotuniu, Muzeum Pożarnictwa w Kraśniku, Warmińsko-Mazurskie Muzeum Pożarnictwa

Każda z nich była organizatorem przedsięwzięć o charakterze naukowym, również poświęconych postaci św. Floriana. Ważną rolę odgrywa Komisja Historyczna Zarządu Głównego Związku OSP RP, która była organizatorem licznych konferencji naukowych, sympozjów, odczytów, wystaw oraz jest wydawcą periodyków, publikacji, jednodniówek i druków ulotnych.

Święty od pożarów

Święty Florian jest jednym z nielicznych patronów, którzy mocno tkwią w świadomości i tradycji mieszkańców znacznej części Europy Środkowej, głównie wśród ludności niemieckojęzycznej lub pozostającej pod wpływem kultury niemieckiej, do której należą: Austria i Bolonia – których święty jest patronem, Niemcy, Czechy i Węgry, a także zachodnie obszary Francji. Na początku XV w. na terenie południowych Niemiec oraz w Austrii nastąpiło znaczne ożywienie gospodarcze i przemysłowe. Bogacący się mieszczaństwo stawiali liczne domy, sklepy, warsztaty, budynki gospodarcze oraz wznosili kościoły, klasztory i obiekty służące ogółowi mieszkańców. Tendencja ta obejmowała także przedmieścia i tereny wiejskie. Z czasem ich nagromadzenie na stosunkowo niewielkich powierzchniach powodowało nie tylko brak miejsca na kolejne budowle, ale i drastyczny wzrost zagrożenia związany z rodzajem materiałów budowlanych i technologią produkcji dóbr, do których wytwarzania potrzebowano źródeł ognia. Taki stan rzeczy był przyczyną bardzo licznych i tragicznych w skutkach pożarów. Pożogi często trawiły znaczne części miast, a w niektórych przypadkach dochodziło do ich całkowitego unicestwienia⁸⁰. Stąd też ludność

w Lidzbarku, Muzeum Pożarnictwa Ziemi Pomorskiej w Łasinie, Muzeum Pożarnictwa Ziemi Olkuskiej w Olkuszu, Muzeum Pożarnictwa w Przeworsku, Muzeum Pożarnictwa w Przodkowie, Muzeum Pożarnictwa w Szczuczynie, Muzeum Pożarnictwa OSP w Świeciu, Muzeum Pożarnictwa w Warszawie, Pożarnicze Centrum Historyczno-Edukacyjne Ziemi Łódzkiej w Wolborzu, https://pl.wikipedia.org/wiki/Muzea_po%C5%BCarnictwa [Pobrano: 5.09.2016 r.].

⁸⁰ Np. wielkie pożary: 1203 r. – Jawora, 1241 – Krakowa, 1251 – Chełma, ok. 1280 – Wodzisławia Śląskiego, 1285 – Krakowa, 1291 – Głogowa, 1342 – Wrocławia, 1350 – opactwa cystersów w Oliwie, 1424 – Grodziska Wielkopolskiego, 1427 – Rzeszowa, 1431 – Opawy, 1447 – Sieradza, 1461 – Sochaczewa, 1465 – Kłodawy, 1466 – Namysłowa, 1473 – Chełma, 1474 – Nowego Korczyna, 1484 – Starogardu

próbowała – jeszcze w formach mało zorganizowanych – walczyć z pożarami. Władze miast mobilizowały zwłaszcza rzemieślników i cechy rzemieślnicze, którzy do wytwarzania przedmiotów i świadczenia usług używali wody, by posiadane wiadra, kuwety i beczki udostępniali do gaszenia pożarów. Jednak czynników powodujących ich powstawanie było więcej niż możliwości i umiejętności ich gaszenia. Dlatego bezbronna ludność często odwoływała się poprzez modlitwę do świętych o ich wstawiennictwo przy zażęgniowaniu pożaru. W literaturze przedmiotu z okresu średniowiecznej Europy, ale i w późniejszych przekazach, takimi patronami byli: św. Agata, św. Błażej, św. Wawrzyniec, św. Katarzyna ze Sieny, św. Barbara oraz św. Józef, których obrazy wystawiano podczas pożarów. Różnorodność świętych, nie zawsze związanych z klęskami pożarów, powodowała pewnego rodzaju zamęt, tym bardziej, że byli oni już wcześniej patronami innych profesji lub dziedzin życia. Toteż rozwijający się kult św. Floriana, który kojarzony był z wodą, doskonale nadawał się na opiekuna tych wszystkich, którzy walczą z pożarami i chronią dobytek przed ogniem. Do wznoszonych do świętego próśb włączano błagania o deszcz i urodzaj w okresach suszy, modlono się podczas burz, wojny, powodzi i sztormu, nieurodzaju oraz innych nieszczęść.

W Polsce kult św. Floriana znacznie zintensyfikował się po 27 IV 1528 r., kiedy to ogromny pożar strawił północną część Krakowa, w tym kościoły: św. Krzyża, św. Ducha, św. Marka, a za murami miejskimi świątynie św. Mikołaja i św. Filipa. Szczególną rolę w ocaleniu kościoła św. Krzyża na Kleparzu przypisuje się św. Florianowi. Powstała po tym wydarzeniu ikonografia przedstawia go trzymającego naczynie z wodą, którą polewa szalejący nad świątynią ogień⁸¹.

Gdańskiego, 1496 – Lubuska, 1497 – Lidzbarka Warmińskiego, 1498 – pożar Sławkowa, 1503 – Gniezna. Więcej: Pożary w Polsce, https://pl.wikipedia.org/wiki/Po%C5%BCary_w_Polsce [Pobrano: 7.09.2016].

⁸¹ Zob.: Liczna literatura opisująca to zdarzenie, np.: T. Olejnik, *Towarzystwa Ochotniczych Straży Ogniwych w Królestwie Polskim*, Komenda Główna PSP, Warszawa 1996, s. 24-25, 115-116; J.R. Szaflik, *Dzieje Ochotniczych Straży Pożarnych*, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa 2001, wyd. 2, s. 34-40, 98-104; Z J. Zasada, *140 lat Straży Pożarnej we Włocławku (1874-2014)*, Włocławek 2014, s. 15-22.

W przypadku strażaków przyjęcie na swojego opiekuna św. Floriana musiało dokonać się stosunkowo wcześniej, skoro od początku istnienia straży ogniowych nazywano rycerzami św. Floriana. Zapewne było to zbieżne z momentem rozwoju straży pożarnych oraz wzrostem liczby pożarów, odnotowanych w pierwszej połowie XIX w. Niewątpliwie miało to związek z pracą licznych straży pożarnych w zaborze austriackim, gdzie od 1 XI 1875 r. działał Krajowy Związek OSP Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim, który przejął gotowe wzory symboli od austriackich strażaków. Na ziemiach Królestwa Polskiego w kwietniu 1915 r. władze carskie zatwierdziły statut ogólnokrajowego Towarzystwa św. Floriana, który 10 IX 1916 r. przeobraził się w Związek Floriański⁸², przyjmując wizerunek świętego nie tylko na proporce oraz sztandary, ale i na pieczęcie, listowniki, druki ulotne oraz jako logo prasy pożarniczej.

Najbardziej pryncypialnym elementem dla każdej straży pożarnej były i są sztandary, które pojawiły się w dobie zaborów i miały kształt kwadratu lub prostokąta, w kolorach: czerwonym, zielonym i żółtym. Sztandar był nadawany w dowód uznania za męstwo, ofiarność, bezinteresowną służbę bliźniemu i godną postawę społeczną. Na płacie awersowym umieszczano znak strażackiej korporacji, wizerunki uzbrojenia osobistego strażaka, herb miejscowości będącej siedzibą straży, daty jej powstania i okolicznościowego, jubileuszu zwieńczone liśćmi lauru lub dębu. Natomiast na płacie rewersowym dominowały akcenty religijne, a przede wszystkim wizerunek św. Floriana, Matki Boskiej Częstochowskiej lub Oko Opatrzności. Napisy stosowano jedynie wówczas, gdy otrzymywano zgodę na wykonanie ich w języku polskim.

W okresie II Rzeczypospolitej sztandary wykonywane były także w kształcie kwadratu lub prostokąta⁸³. Płat awersowy był w kolorze żółtym, natomiast rewersowy w czerwonym. Na czerwonym haftowano lub malowano wizerunek św. Floriana i jedno z haseł: „Bogu na chwałę, bliźniemu do pomocy”, „W jedności siła”, „Wszyscy za jednego, jeden za wszystkich”, „Święty Florianie módl się za nami”, „Kochaj bliźniego

⁸² T. Olejnik, *Towarzystwa Ochotniczych Straży...*, s. 159-161.

⁸³ Jednymi z pierwszych, które otrzymały sztandary były: Łódzka Straż Pożarna z okazji 10-lecia, ufundowany przez Łódzkie Kółko Pań; Ochotnicza Straż Ogniowa w Kaliszu w 1914 r. z okazji 50-lecia utworzenia; Włocławska Ochotnicza Straż Ogniowa z okazji 50-lecia w 1924 r. i wiele innych mających długoletnie tradycje.

swego jak siebie samego”. Natomiast na odwrotnej stronie najczęściej umieszczano godło państwowe, wokół którego haftowano nazwę jednostki i jej siedziby. Ten styl sztandarów strażackich z postacią św. Floriana oraz orłem obowiązywał do 1949 r.

Awers sztandaru OSP w Dąbrowie Górniczej, wręczonego w 1945 r.

Awers sztandaru Straży Pożarnej w Brzezince k. Mysłowic założonej w 1904 r.

Awers sztandaru Stowarzyszenia Straży Pożarnej w Zawierciu, wręczonego w 1933 r.

Awers sztandaru OSP w Korwinowie, wręczonego w 1946 r.

Od lat 50. XX w. na czerwonym płacie strony awersowej sztandaru widniało godło państwowe z orłem bez korony i nazwą jednostki oraz siedziby, a na rewersowej – znak związku i napis „W służbie Ojczyzny

Ludowej”. Przepisy normujące powyższą tematykę przetrwały aż do początku lat 90. dwudziestego stulecia, kiedy to w 1991 r. Zarząd Główny Związku OSP RP podjął uchwałę o zmianie symboliki oraz zatwierdzeniu nowych wzorów sztandarów. Od tej chwili sztandary są tylko w kształcie kwadratu z czerwoną stroną awersową obszytą złotym galonem i srebrnym napisem „W służbie Ojczyzny”. Pośrodku widnieje znak Związku OSP według wzorów z 1922 r. Natomiast jego strona awersowa jest w kolorze niebieskim, z dwiema wersjami plastycznymi. Pierwsza – na tle krzyża z wkomponowaną postacią św. Floriana, druga – hełm strażacki na tle skrzyżowanych toporków, a całość zwieńczona liśćmi lauru⁸⁴.

Działające jeszcze od okresu międzywojennego zawodowe straże pożarne (terenowe, zakładowe) fundowane miały sztandary według wytycznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, na których nie było żadnych elementów związanych ze św. Florianem. Z chwilą utworzenia Państwowej Straży Pożarnej zatwierdzono w 1992 r. nowy wzór sztandarów⁸⁵. Na jego rewersowej – w czerwieni sygnałowej – stronie płatu umieszczony jest biały krzyż, podobny do państwowego krzyża zasługi, okolony napisem „W służbie Ojczyzny” lub „W służbie Rzeczypospolitej Polskiej”. Na stronie awersowej, w kolorze błękitnym, widnieje wizerunek św. Floriana, a nad nim nazwa jednostki. W rogach tegoż płatu umieszczone są znak PSP oraz herb miasta – siedziby straży, rok założenia straży, często protoplastki jednostki ochotniczej, i rok wręczenia sztandaru.

Zmiany ustrojowe, jakie zaszły w końcu minionego stulecia w Polsce, były powodem ewolucji regulaminów oraz ceremonii wręczenia sztandarów zarówno dla jednostek, zarządów OSP, jak i komend PSP. Ich ujednoczenie, z jednej strony, pozwoliło na pewnego rodzaju systematykę oraz uporządkowanie, które odróżnia strażackie sztandary od innych, jednak, z drugiej strony, prowadzi do swoistego rodzaju sztampy, przy której spotkanie kliku czy kilkunastu pocztów sztandarowych na uroczystościach zamazuje charakter, ducha i związek z miejscowością oraz lokalną historią.

⁸⁴ Regulamin sztandarów, Uchwała Zarządu Głównego Związku OSP RP nr 96/11/2000, Warszawa 27 X 2000 r.

⁸⁵ *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie określenia wzoru oraz trybu nadawania sztandaru jednostkom organizacyjnym Państwowej Straży Pożarnej*, Dz. U. z 1992 r., Nr 62, poz. 309.

*Awers sztandaru Związku OSP RP,
Oddział Gminny w Pieckach,
wręczonego w 2010 r.*

*Awers sztandaru Komendy Miejskiej
PSP we Włocławku,
wręczonego w 2007 r.*

*Wizerunek św. Floriana na
oficerskim hełmie strażackim*

Od samego początku utworzenia drużyn pożarniczych w Polsce na mundurach strażaków nie dostrzega się elementów związanych ze św. Florianem. Występują one tylko na hełmach strażaków pełniących wysokie funkcje w Związku, widnieją również na kilku medalach i odznakach. Hełmy paradne dla oficerów straży były wykonane z blachy mosiężnej, miały wysoki grzebień i zapięcie pod brodę wykonane w kształcie łuskowatego paska.

Na przodzie hełmu umieszczona była ośmioramienna (w kolorze złotym), stylizowana gwiazda z czteroramiennym, częściowo wypełnionym czerwonym kolorem krzyżem, w środku którego był oksydowany wizerunek św. Floriana⁸⁶.

Niemalże od zarania zrzeszania się strażaków w związki ich władze za szczególne zasługi w działaniach operacyjnych i za zasługi w służbie dla społeczeństwa nagradzały strażaków medalami

⁸⁶ M. Pisarek, *Hełmy i inne nakrycia głowy polskich strażaków*, „Muzealny Rocznik Pożarniczy”, T. 13 (2009), Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach, Mysłowice 2009, s. 183-184.

i odznakami⁸⁷. W przeważającej ich liczbie na awersach widnieją stylizowane wizerunki polskiego orła, głowa strażaka czy niewiasty trzymającej liść wawrzynu.

Uchwałą Rady Zawiadowczej Krajowego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych w Królestwie Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim z dnia 23 II 1918 r. ustanowiono trzystopniową Gwiazdę Pamiątkową⁸⁸. To najstarsze i najzaszczytniejsze wyróżnienie było nagrodą dla członków Związku za wytrwałą pracę lub bohaterską obronę życia i mienia ludzkiego. Oznakę tego wyróżnienia stanowi gwiazda o ośmiu ramionach zakończonych kulkami, na którą nasadzono krzyż polski z umieszczonymi datami 1914-1918 oraz wizerunek

Gwiazda Pamiątkowa ustanowiona w 1918 r. przez Krajowy Związek OSP dla strażaków za szczególnie bohaterskie zasługi w ratowaniu zdrowia i życia

św. Floriana. Na krótszych ramionach gwiazdy widnieje napis: *KR ZWIĄZEK OCHOT STRAŻY POŻYŻA DZIELNOŚĆ I WYTRWAŁOŚĆ*. Odznaczonym Gwiazdą przysługiwało prawo pierwszeństwa przy rozdziale subwencji i zapomóg, a w razie śmierci – uczestnictwo asysty honorowej w uroczystościach pogrzebowych. Gwiazda Pamiątkowa przyznana była niewielkiej liczbie osób.

Do odznak z wizerunkiem św. Floriana zaliczyć możemy tylko Medal „Za Ratowanie Ginących”, wprowadzony do systemu odznaczeń korporacyjnych Głównego Związku Straży Pożarnych RP w 1922 r., którym nagradzano do 1926 r. Na jego rewersie z wizerunkiem Znak Związkowego widniał napis: *ZWIĄZEK FLORIAŃSKI – W JEDNOŚCI SIŁA*, a w środku wizerunek św. Floriana.

⁸⁷ Więcej w publikacji: K. Krężel, S. Oberleitner, *Odnaczenia, odznaki, oznaki straży pożarnych w Polsce 1915-2002*, Warszawa 2004.

⁸⁸ *Regulamin dla nadania Gwiazd Pamiątkowych członkom straży pożarnych za wytrwałą pracę lub bohaterską obronę życia i mienia ludzkiego*, „Przewodnik Pożarniczy”, Rok XXXII, nr 1, Lwów, styczeń-maj 1918, s. 4(92).

Rewers Medalu „Za długoletnią i nieskazitelną służbę” w wersji z 1922 r.

Korporacyjny Znak Związkowy z 1917 r.

Za ponadtrzydziestoletnią służbę w strażackiej formacji Główny Związek Straży Pożarnych RP od 1922 r. nadawał Srebrny Medal „Za długoletnią, nieskazitelną służbę”. Na jego rewersie umieszczony był znak związku floriańskiego z napisem w otoku: ZWIĄZEK FLORIAŃSKI – W JEDNOŚCI SIŁA (w wersji do 1922 r.) lub GŁÓWNY ZW. STR. POŻARNYCH RZECZYPOSP. POLSKIEJ, w którego wnętrzu figurowała stylizowana postać św. Floriana.

Historia trzystopniowego Korporacyjnego Znak Związkowego zapoczątkowana została w 1917 r. Nadawany był osobom indywidualnych oraz jednostkom, które położyły wybitne zasługi na polu ochrony przeciwpożarowej. Odznakę stanowił krzyż czteroramienny, przepleciony liśćmi laurowymi, o narożach zakończonych kulkami, w środku krzyża była okrągła tarcza z wizerunkiem św. Floriana i napisem: ZWIĄZEK FLORIAŃSKI – W JEDNOŚCI SIŁA. Po 1922 r. w miejscu wizerunku św. Floriana wprowadzono

wizerunek stylizowanego orła jagiellońskiego.

Wizerunek św. Floriana widnieje także na odznakach i medalach regionalnych ustanowionych przez władze pożarnicze, np. powiatu w Żurominie (26 VI 2001 r.); ziemi gorlickiej (27 XI 2015 r.), zarządów – OSP w Barcinie (5 IX 1998 r.), OSP Szczucinie (2005 r.), OSP w Łasku (13 VI 2010 r.), OSP w Lusinie (5 V 2012 r.), Związku Zawodowego Strażaków „Florian” (2013 r.).

W polski krajobraz bardzo licznych figur świętych wpisane są także wizerunki św. Floriana. Ze szczególną częstotliwością występują one na południu naszego kraju. Najczęstszym ich usytuowaniem są remizy strażackie lub ich poblize, ale także rynki miast i małych miejscowości. O walorach artystycznych figur trudno dyskutować –

są one z reguły wytworem miejscowych amatorów rzeźbiarstwa lub wykonane w innych technikach.

Złota odznaka Związku Floriańskiego „Za Gorliwość”

Odznaka pamiątkowa Dziełnicowych Kursów Pożarniczych Związku Floriańskiego

Pamiątkowy medal wydany w 1984 r. na jubileusz 800-lecia kolegiaty św. Floriana na Kleparzu

Medal Honorowy Związku Zawodowych Strażaków „Florian”

Medalik owalny (ze srebra) ze Świętym Florianem

Pod koniec XX w. silne zapotrzebowanie na wizerunki męczennika spowodowało powstanie kilkudziesięciu pracowni specjalizujących się w wyrobie figur świętych, które masowo kupowane są jako upominki czy wręczane z okazji strażackich uroczystości poświęconych św. Florianowi.

*Płaskorzeźba z wizerunkiem
św. Floriana w Bramie Floriańskiej
w Krakowie. Fot. M. Zacharz*

*Płaskorzeźba z wizerunkiem
św. Floriana w Wambierzycach.
Źródło: [https://pl.wikipedia.org/
wiki/%C5%9Awi%C4%99ty_Florian](https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Awi%C4%99ty_Florian)*

*Rzeźba św. Floriana w kościele
Wniebowzięcia NMP w Kłodzku.
Źródło: [https://pl.wikipedia.org/wiki/
%C5%9Awi%C4%99ty_Florian](https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Awi%C4%99ty_Florian)*

W zakończeniu rozważań podkreślić należy, że w zdecydowanej większości drużyny pożarnicze i ich zarządy związane były z ruchem ludowym, kółkami rolniczymi i kołami gospodyń wiejskich, instytucjami ubezpieczeń od ognia, a także z Kościołem. To właśnie 18 VI 1939 r. niespełna 15 000 polskich strażaków odbyło pierwszą pielgrzymkę do Częstochowy, by przed cudownym obrazem Królowej Korony Polskiej złożyć uroczyste ślubowanie. Po zakończeniu II wojny światowej strażacy odbywali także pielgrzymki, lecz wobec obostrzeń władz państwowych nie były one liczne. Dopiero od 1991 r. pielgrzymki do miejsca narodowego kultu i oddawanie czci Maryi i św. Florianowi nabrały innego charakteru⁸⁹.

W obecnej chwili w Polsce działa ponad 678 000 strażaków, którzy w zdecydowanej większości mają zdolność do podjęcia czynności ratowniczo-gaśniczych. Są oni skupieni w ponad 16 400 jednostkach. Natomiast w Państwowej Straży Pożarnej pełni służbę ponad 30 100 strażaków, działających w 494 jednostkach ratowniczo-gaśniczych i 357 komendach oraz siedmiu instytucjach związanych z kształceniem i działalnością naukową⁹⁰.

Zapewne każdy ze strażaków, a niewątpliwie zdecydowana większość, znakomicie zna swojego patrona św. Floriana. W nawiązaniu do jego heroicznej postawy każdy z nich, kiedy znajdzie się w sytuacji, by ratować zdrowie i życie współmieszkańców, gotów będzie do stawienia czoła żywiołom. Dlatego też nieomal w prawie każdym wykonanym przez ośrodki opiniotwórcze badaniu polscy strażacy zajmują jedno z najwyższych miejsc, ciesząc się zasłużonym szacunkiem wśród społeczeństwa.

⁸⁹ *Bogu na chwałę. Ludziom na pożytek. 125 lat „Strażaka”*, red. prow. M. Zalewski, ZG ZOSP RP, Warszawa 2007, s. 163-167.

⁹⁰ W oparciu o dane statystyczne Zarządu Głównego Związku OSP RP i Komendy Głównej PSP.

Załącznik

Parafie i kościoły pod wezwaniem św. Floriana w Polsce w 2016 roku

Poniższy wykaz sporządzono w oparciu o:

- informacje zamieszczone na stronach internetowych diecezji,
- informacje zamieszczone na stronach internetowych dekanatów i parafii,
- ogólnopolską bazę parafii, <http://www.plebanie.pl>,
- informacje zamieszczone na portalu internetowym <http://www.opoka.org.pl/0.1,index.html>
- *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego, Warszawa 1880-1902,
- *Jana Długosza kanonika krakowskiego dziejów Polski ksiąg dwanaście*, przekł. K. Mierzyński, Kraków 1867-1870, https://books.google.pl/books?id=SNtbAAAACAAJ&hl=pl&source=gbs_book_other_versions,
- K. Dobrowolski, *Dzieje kultu św. Floriana w Polsce do połowy XVI w.*, Rozprawy Historyczne Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, t. II, z. 2, Warszawa 1923.

Lp.	Parafia	Miejscowość	Diecezja	Województwo	Informacja o parafii/kościółce
1	Parafia św. Floriana Męczennika	Bedno	łowicka	łódzkie	Parafia i kościół wymieniany jest w źródłach z lat: 1388, 1409, 1410.
2	Parafia św. Floriana	Białystok	białostocka	podlaskie	Parafia została utworzona 22 VI 2005 r. Jej obszar został wydzielony z parafii św. Rocha. W dn. 23 VII 2006 r. poświęcona została kaplica – jako świątynia. Kamień węgielny pod kościół wmurowano 14 X 2012 r.
3	Parafia św. Floriana	Brwinów	warszawska	mazowieckie	Najstarszy pisemny zapis na temat parafii i kościoła pochodzi z 1423 r. Kolejne drewniane świątynie były w XVII i XVIII w. odbudowywane. Obecny kościół został konsekrowany 13 VI 1967 r.
4	Kaplica św. Floriana	Bystrzyca Kłodzka	świdnicka	dolnośląskie	Obiekt, w miejscu drewnianej kapliczki z 1648 r., wzniesiono w latach 1724-1725. W kaplicy przechowywano relikwie św. Floriana, które w 1823 r. spłonęły w pożarze.
5	Parafia św. Floriana	Bystrzyca Kłodzka	świdnicka	dolnośląskie	W 1725 r. wzniesiono barokowy kościół pomocniczy św. Floriana. Stał on na miejscu kaplicy z 1646 r. Świątynia wielokrotnie była niszczone. W XIX w. obiekt był restaurowany.
6	Parafia św. Floriana	Chamsk	płocka	mazowieckie	Pierwszy drewniany kościół powstał w 1385 r. Kolejne kościoły budowano na przełomie XV i XVI w. Obecny kościół powstał w latach 1817-1819.

7	Parafia św. Floriana	Chodzież	gnieźnieńska	wielkopolskie	Dokumenty o powstaniu parafii wskazują na 1409 r. Kościół erygowany w 1482 r., w 1634 r. wyniesiony do godności kolegiaty parafialnej. 4 V 2009 r. ustanowiono kapitułę kolegiacką.
8	Sanktuarium św. Floriana	Chorzów	katowicka	śląskie	W dn. 9 V 1948 r. poświęcono kamień węgielny pod świątynię. Jej konsekracja odbyła się 28 X 1961 r. Relikwie św. Floriana w kościele złożono 4 V 1994 r.
9	Parafia Najświętszej Maryi Panny i św. Floriana	Czarnca	kielecka	świętokrzyskie	Pierwotny kościół istniał już w 1184 r. W latach 1640-1659 pobudowano nową świątynię, którą konsekrowano w 1668 r.
10	Parafia św. Floriana	Czekanów	gliwicka	śląskie	W 1915 r. wzniesiono niewielką kaplicę. Pobudowany kościół konsekrowany został 26 V 1991 r.
11	Parafia św. Floriana	Częstochowa	częstochowska	śląskie	Parafię erygowano 2 V 1990 r., wyłączając jej teren z parafii św. Józefa. Konsekracji kościoła dokonano 2 XII 2000 r., a relikwie św. Floriana wprowadzono do kościoła 4 V 2005 r.
12	Parafia św. Floriana Męczennika	Częstochowa	częstochowska	śląskie	Parafię erygowano 2 XII 1990 r., wyłączając jej teren z parafii św. Józefa. Konsekracja odbyła się 2 XII 2000 r.
13	Parafia św. Floriana	Długopole	krakowska	małopolskie	Od drugiej połowy XIV w. istniał filialny kościół parafialny. W 1894 r. pobudowano kaplicę św. Floriana. W 1998 r. zburzono stary kościół i do 2002 r. wybudowano nowy, pod wezwaniem św. Jana Pawła II.

14	Parafia św. Floriana	Domaniew (d. Domaniewo)	łódzka	łódzkie	Parafię erygowano w XIV w. Wtedy to istniał już drewniany kościół pw. św. Jadwigi. Świątynię przebudowywano w XVI i XIX w.
15	Parafia św. Floriana Męczennika	Elbląg	elbląska	warmińsko-mazurskie	Erygowana w 1991 r.
16	Kościół filialny św. Floriana	Gana	często-chowska	opolskie	Kościół należy do parafii św. Wojciecha w dekanacie Praszka.
17	Parafia św. Floriana	Gartatowice	kielecka	świętokrzyskie	Parafia powstała w styczniu 1992 r. z ówczesnych parafii w Kijach i Sędziejowicach.
18	Parafia św. Floriana i św. Katarzyny	Gołąb	lubelska	lubelskie	Parafia pojawia się w dokumentach źródłowych w 1325 r. Obecny kościół wybudowano w latach 1626-1638.
19	Kaplica św. Floriana - parafia pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Rodzin	Jankowice Rybnickie	katowicka	śląskie	Budowę kaplicy rozpoczęto w październiku 2011 r.
20	Parafia św. Floriana	Jedlec (d. Jedlcza)	kaliska	wielkopolskie	Pierwszy kościół istniał w XV w., kolejny wzniesiono w 1746 r., ukończony w 1753 r. i konsekrowany w 1802 r.
21	Parafia św. Floriana	Jednorozec	łomżyńska	mazowieckie	Parafia powstała z części parafii chorzelskiej. Erygowana w 1916 r.
22	Parafia św. Floriana	Kędzierzyn-Koźle	opolska	opolskie	Parafię erygowano w czerwcu 1990 r.
23	Ośrodek duszpasterski Matki Bożej Częstochowskiej i Świętego Floriana w Kiczorze - Nieleddwi	Kiczor-Nieleddwia	bielsko-żywiecka	śląskie	Rzymskokatolicki ośrodek duszpasterski należy do dekanatu Miłówka. Jest współtworzony przez dwa kościoły: pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Nieleddwi oraz św. Floriana w Kiczorze.

24	Parafia św. Floriana	Kolbudy	gdańska	pomorskie	W 1982 r. z części parafii w Pręgowie została erygowana parafia w Kolbudach.
25	Kaplica św. Floriana – parafia św. Apostołów Piotra i Pawła w Zagórowie	Kopojno	gnieźnińska	wielkopolskie	Kaplicę wzniesiono w latach 1995-1996, a poświęcenie nastąpiło 2 IX 1996 r.
26	Parafia św. Floriana	Koprzywnica (d. Pokrzywnica)	sandomierska	świętokrzyskie	Kościół klasztorny konsekrowany w 1207 r. Z drugim wezwaniem Najświętszej Maryi Panny. 4 V 1995 r. umieszczono w świątyni relikwie św. Floriana.
27	Parafia św. Floriana Męczennika	Korytnica	kielecka	świętokrzyskie	W 1413 r. Florian z Korytnicy h. Jelita wystawił i uposażył drewniany kościół parafialny. W tym też roku został on erygowany.
28	Parafia św. Floriana	Kraków	krakowska	małopolskie	Kościół (ob. bazylika) zbudowano w 1184 r. z fundacji księcia Kazimierza II Sprawiedliwego oraz bp. krakowskiego Gedki i związany był ze sprowadzeniem z Włoch relikwii św. Floriana.
29	Parafia św. Floriana	Krężnica Jara	lubelska	lubelskie	Kościół powstał prawdopodobnie w 1431 r. Obecną świątynię konsekrowano w 1890 r.
30	Parafia św. Floriana	Krysk	płocka	mazowieckie	Kościół istniał prawdopodobnie już w XIII w. Obecny erygowano w 1481 r.
31	Parafia św. Floriana	Łągów Kozienicki	radomska	mazowieckie	Kościół zbudowany został w latach 1862-1863, a poświęcony 5 VII 1863 r. Parafia erygowana została 24 XI 1919 r.

32	Parafia św. Floriana Męczennika	Łęka Opatowska		wielkopolskie	Ok. 1184 r. na posiadłości klasztoru św. Wincentego wzniesiono kościół pod wezwaniem św. Floriana.
33	Parafia św. Łukasza Ewangelisty i św. Floriana	Łódź	łódzka	łódzkie	Budowa kościoła trwała w latach 1991-1997, poświęcony 4 V 1999 r. Parafię erygowano w 1989 r.
34	Parafia św. Floriana	Maciowakrze	opolska	opolskie	W 1110 r. był już pierwszy kościół, drugi poświęcono 25 VIII 1652 r., trzeci w 1775 r.
35	Parafia św. Floriana	Miedary	gliwicka	śląskie	Kościół wybudowano w 1911 r., miejscowość ta stała się parafią filialną Zbroslawic.
36	Kościół pw. św. Floriana	Miejsce „Pustynia” k. Izbicy Kujawskiej	włocławska	kujawsko-pomorskie	Filialny drewniany kościół św. Floriana z XVI w. należący do parafii w Izbicy Kuj.
37	Parafia św. Floriana	Mogielnica	warszawska	mazowieckie	Początki parafii sięgają 1477 r. Pierwotnie pod wezwaniem Wniebowzięcia Panny Maryi, a do 1603 r. pod wezwaniem św. Floriana.
38	Parafia św. Floriana	Narok	opolska	opolskie	Pierwszy kościół wybudowano w 1804 r. W 1904 r. spłonął od uderzenia pioruna. W 1941 r. powstała samodzielna parafia.
39	Parafia św. Floriana (ob. Świętej Trójcy)	Niegów	warszawsko-praska	mazowieckie	Kościół i wezwanie erygowano 3 II 1462 r.
40	Parafia św. Floriana	Nowe	łowicka	łódzkie	Kościół erygowano przed 1442 r. Świątynia po wielu adaptacjach była fundowana w 1775 r.
41	Parafia św. Floriana i św. Józefa	Olbrachcice Wielkie	świdnicka	dolnośląskie	Kościół znajduje się w dekanacie ząbkowickim. Świątynia została erygowana w 1997 r.

42	Parafia św. Floriana	Opatów	kaliska	wielkopolskie	Parafia utworzona w XII w. Obecny kościół wzniesiony w 1900 r.
43	Parafia św. Floriana	Orszymowo	płocka	mazowieckie	Od średniowiecza istniał tu drewniany kościół, w XIV w. dokumenty po raz pierwszy wymieniają parafię orszymowską.
44	Kościół św. Floriana Męczennika	Pabianice	łódzka	łódzkie	Świątynia wybudowana w latach 1898-1900. W 1903 r. wyposażono ołtarz główny w obraz św. Floriana i figurę Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Parafia erygowana w 1969 r.
45	Parafia św. Floriana	Pleszew	kaliska	wielkopolskie	Pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z 1444 r. W 1955 r. nastąpiło usamodzielnienie parafii.
46	Parafia św. Floriana	Poniatowo	płocka	mazowieckie	Po otrzymaniu przez Poniatowo praw miejskich na początku XVI w. wybudowano tu kościół filialny, ze stałym wikariatem. Konsekracja parafii nastąpiła 12 V 1807 r.
47	Parafia św. Floriana	Postomino	koszalińsko-kołobrzaska	zachodniopomorskie	Kościół został zbudowany w 1846 r. Parafię utworzono w 1973 r.
48	Parafia Najświętszego Serca Jezusa i św. Floriana	Poznań	poznańska	wielkopolskie	Erygowanie parafii miało miejsce 28 VI 1894 r. Kamień węgielny został wmurowany 21 XI 1897 r., wtedy wybrano na patrona parafii św. Floriana. Konsekracja miała miejsce w 1911 r. Kościół stał się garnizonowym straży pożarnej.

49	Parafia św. Floriana i św. Katarzyny	Proboszczewice	płocka	mazowieckie	Parafię erygowano prawdopodobnie w XIII w. Kolejny drewniany kościół zniszczony został w połowie XVII w. Następny, konsekrowany w 1677 r., przetrwał do 1868 r. Obecny wzniesiony został w latach 1868-1869.
50	Kaplica św. Floriana	Przydróż Mały	opolska	opolskie	Pierwsza kaplica powstała w 1741 r. na tzw. Szwedzkiej Górcie. Wielokrotnie przebudowywana i powiększana. Miejsce pielgrzymowania.
51	Parafia św. Floriana	Przydróż Mały	opolska	opolskie	Wieś wzmiankowana w 1300 i 1305 r. W XV w. kościół zniszczony przez wojny husyckie i wojnę trzydziestoletnią. Obecny kościół wzniesiono w 1901 r.
52	Parafia św. Floriana	Radzanowo	płocka	mazowieckie	Parafia istniała już w 1350 r. Kościół i wezwanie ustanowiono w 1611 r. Obecny neogotycki kościół został wzniesiony w latach 1859-1861.
53	Parafia św. Floriana	Rybnik- -Orzepowice	katowicka	śląskie	W 1883 r. poświęcono nową kaplicę, 29 IV 1990 r. dokonano konsekracji kościoła. 3 V 2008 r. wprowadzono do kościoła relikwie św. Floriana.
54	Parafia św. Floriana Męczennika	Rzerzęczyce	często- chowska	śląskie	Parafię erygowano 22 I 1969 r., wydzielając ją z parafii w Kłomnicach, Mstowie i Borownie.
55	Parafia Matki Bożej Nieustającej Pomocy i św. Floriana	Rzeszów- -Załęże	rzeszow- ska	podkarpackie	Parafię wydzielono z parafii farniej i erygowano 29 V 1985 r.

56	Parafia św. Floriana	Sosnowiec-Zagórze	sosnowiecka	śląskie	Parafia została erygowana 29 IX 1982 r. Kościół poświęcono 4 V 1997 r.
57	Parafia św. Floriana	Sowina	opolska	opolskie	Kościół filialny należy do parafii w Przechodzie, w dekanacie Niemodlin. Świątynia została wybudowana w latach 80. XX w.
58	Kaplica św. Floriana	Spórek	opolska	opolskie	Dawna i obecna kaplica należy do parafii św. Małgorzaty Męczennicy w Krasiejowie. Pierwsza msza święta w nowo otwartej kaplicy pod wezwaniem św. Floriana odbyła się 21 III 1982 r.
59	Parafia św. Floriana Męczennika	Stalowa Wola	sandomierska	podkarpackie	Kościół konsekrowano i nadano wezwanie św. Floriana 12 XII 1943 r.
60	Parafia Świętego Floriana Żołnierza Męczennika	Sulejów	łódzka	łódzkie	Parafia erygowana w 1184 r. Obecny kościół był budowany w latach 1901-1903 i konsekrowany w 1908 r.
61	Parafia św. Floriana	Szymankowo	elbląska	pomorskie	Parafia erygowana 1 VII 1986 r.
62	Parafia św. Floriana	Świątoszów	Ordynariat Polowy Wojska Polskiego	dolnośląskie	Parafia erygowana 1 VII 1993 r., wchodzi w skład dekanatu Śląskiego Okręgu Wojskowego.
63	Parafia św. Floriana	Uniejów	włocławska	łódzkie	Kościół istniał już w 1266 r. Jako kolegiata od 1743 r. występuje wezwanie św. Floriana.
64	Parafia Świętego Floriana Męczennika	Uszew	tarnowska	małopolskie	Pierwsza wzmianka pochodzi z 1325 r., kiedy rozpoczęła się budowa kościoła. Na jego miejscu w latach 1801-1806 postawiono nowy.
65	Parafia św. Floriana	Wadlew	łódzka	łódzkie	Kamień węgielny pod kościół wmurowany został 11 VIII 1996 r. Zakończenie budowy nastąpiło 31 VII 1998 r.

66	Parafia Świętego Michała Archanioła i św. Floriana Męczennika	Warszawa	warszawsko-praska	mazowieckie	Kościół zbudowany w latach 1887-1904, konsekrowany 22 IX 1901 r. Posiada relikwie św. Floriana. We wrześniu 1944 r. wysadzony przez Niemców, odbudowany staraniem mieszkańców Pragi (odbudowa trwała do 1972 r.). Od 29 IX 2001 r. jest bazyliką katedralną diecezji warszawsko-praskiej.
67	Parafia św. Floriana	Wąchock	radomska	świętokrzyskie	Parafia przy klasztorze cystersów w Wąchocku, którzy posadowili się tu w 1179 r. Kościół zbudowany został przed 1241 r. Zniszczony w czasie potopu szwedzkiego i odbudowany pod koniec XVII w.
68	Parafia św. Floriana i św. Urszuli	Wilków	lubelska	lubelskie	Pierwsze wzmianki o istnieniu parafii i kościoła pochodzą z 1325 r. Konsekrowany w 1468 r. Obecny, wybudowany w 1625 r., konsekrowany w 1638 r. W 1720 r. został spalony i odrestaurowany w 1781 r. Na początku XIX w. znowu restaurowany.
69	Parafia św. Floriana	Wiry	poznańska	wielkopolskie	Kościół istniał przed 1510 r., a pod wezwaniem św. Floriana od 1663 r.
70	Parafia św. Floriana	Wysoka	opolska	opolskie	Kościół wzmiankowany w 1371 r. jako już dawno istniejący. Obecny – kilkakrotnie powiększany – zbudowany w 1444 r.
71	Parafia św. Floriana	Zawada	opolska	opolskie	Parafia została utworzona przez wyodrębnienie jej z parafii w Luboszycach. Erygowana 6 VIII 1985 r.

72	Parafia św. Trójcy i św. Floriana	Zawiercie	często-chowska	śląskie	Kościół został konsekrowany w 1598 r., w 1610 r. zostały dobudowane trzy kaplice. Świątynię ponownie konsekrowano w 1678 r.
73	Parafia św. Floriana	Zielona Wieś	poznańska	wielkopolskie	Parafia została wyodrębniona w 1900 r. z parafii Golejewko.
74	Parafia św. Floriana	Żnin	gnieźnieńska	kujawsko-pomorskie	Parafia powstała prawdopodobnie na przełomie XI i XII w. Pierwszą świątynię zastąpił w XV w. kościół gotycki. Po kolejnym pożarze został on odbudowany w połowie XVIII w. Kolejne przebudowy miały miejsce w latach 1792-1795.
75	Kaplica św. Floriana	Żywiec-Zabłocie	bielsko-żywiecka	śląskie	Kaplica została wybudowana na początku XIX w. W 1894 r. powiększono ją wewnątrz znajduje się obraz przedstawiający św. Floriana, pochodzący z XIX w.
76	Parafia św. Floriana	Żywiec-Zabłocie	bielsko-żywiecka	śląskie	Budowę kościoła rozpoczęto 27 V 1935 r. Parafię erygowano 29 VI 1948 r., a 7 VIII 1955 r. dokonano konsekracji kościoła.
77	Parafia św. Floriana	Żywocice	opolskie	opolska	Budowa kościoła parafialnego trwała od 1984 r. do 1989 r.

Kościół katolicki w Polsce dzieli się organizacyjnie na 14 metropolii łacińskich, w skład których wchodzi 41 diecezji i Ordynariat Polowy Wojska Polskiego oraz jedną metropolię greckokatolicką, dzielącą się na dwie diecezje. W 2011 r. w Polsce było 11 019 parafii katolickich. Materiały przygotowane przez Katolicką Agencję Informacyjną, <http://www.pope2016.com/polska/o-kraju/news,452566,kosciol-w-polsce-w-liczbach.html> [Pobrano: 5.09.2016].